

ТЕТЯНА ФРОЛОВА

У ЗАТІНКУ ЧАСУ

ПОЕЗІЇ

Львів - 2011

СЛОВО ВІД АВТОРА, СЛОВО ПРО АВТОРА
(ЗАМІСТЬ ПЕРЕДМОВИ)

*Авторка висловлює щирю подяку
за фінансування цієї збірки
Олександрю Березанському.*

Інколи мені дорікають, що я подаю скупі дані про себе. А що про мене писати? У тому, що я народилася, моєї заслуги немає. У тому, що росла – також. Це скромний здобуток моїх батьків – дванадцята дитина. А що на другому році мого життя я втратила зір... Це вирок долі, а може кара. Тільки б знати, за що. Та це нам не дано.

Росла, вчилася у львівській школі-інтернаті для сліпих дітей. Потім пішла працювати на спеціальне підприємство, де працювали сліпі. Сліпі... Не боюся і не соромлюся того слова. По-моєму, воно нічим не гірше, ніж «неповносправні», або «люди з особливими потребами». Які там особливі потреби? Такі самісінькі, як у звичайних людей. І хто до тих потреб дослухається? Хіба, коли відзначають День білої тростини, День сліпого чи День інваліда. Не беру участі в таких заходах. Смішно чи сумно, – вже й не розберу. Ті, кого уповноважили прийти до сліпих на цей захід, запевняють нас, як вони нас люблять. А тепер, з того самого дня, любитимуть ще дужче. А про наші «особливі потреби» вони і не чули, і не знають. Зате тепер... І так кожного року. Блазні...

А ще таке зараз модне слово «адаптація». Тобто ми маємо адаптуватися в життя зрячих «повносправних» людей. Дурниці, звичайно. Але хтось на тому зациклився – і нема на те ради. Скажімо, зараз практикуються виступи сліпих, пробачте, незрячих, або людей з особливими потребами, з оркестром театру імені Марії Заньковецької. Виступили. І що? Хтось захоплювався, всі плескали, хтось навіть просльозився. І далі що? А нічого. В житті сліпих артистів чи аматорів нічого не змінилося. Ніхто не запропонував їм роботу, не полегшив їхнього життя. Живуть, як жили. То яка ж тут

Авторська редакція

Художнє оформлення Марини Шутурми

© Тетяна Фролова, 2011

адаптація? Пробачте, я тут чогось не розумію. Зате скільки форсу, скільки галасу. Ну що ж, кожному своє. Звичайно, заспівати в супроводі професійного оркестру сліпому аматору чи артисту дуже престижно. А серед наших людей є справжні таланти, прекрасні голоси. А ще заспівати на театральній сцені – таке надихає, окрилює. Таке практикувати треба, якщо є така можливість. Тільки до чого тут адаптація? Чому я про те пишу? Просто так. Бо я – одна з тих неповносправних, котру не треба адаптувати, бо вона вже сама адаптувалася. А ще тому про те пишу, бо зараз про те багато говорять. Так собі, пустопорожня балаканина.

Але я знову не про те. Маю розказати про себе. А власне, розказувати нічого. Працювала в цеху, вчилася у львівському університеті на філологічному факультеті, потім працювала вчителем. Маю трьох синів, четверо онуків. Вдруге вийшла заміж за кобзаря Лайоша Молнара. Отут і почалося моє творче життя.

У 1996 році вийшла моя перша поетична збірка «Виклик долі». А далі вже виходили та й виходили мої книжки. Пишу вірші, прозу і казки. Вже й не знаю, чому віддаю перевагу. Так і не визначилася.

Якось воно дивно складається в моєму житті: з роками меншає сил, а задумів чомусь не меншає. Хочеться і те, і друге. Розумію, що часу попереду все менше, що не все зможу встигнути, завершити, та все ж... Інколи задаю собі питання: це добре чи зле? І відповідаю: таки мабуть добре. Тільки шкода, що сил меншає. Та й грошей чомусь не більшає. І працюємо, і заробляємо, а їх нема та й нема. Правда, і витрати у нас солідні, не тільки на хліб щоденний, та якось вже так виходить, що зайвих коштів у нас нема. Гріх би мали нарікати, бо ж не бідуємо. Але ж книжки видавати треба. Принаймні, так вважає мій чоловік Лайош Молнар. Та добре, що на світі є Олександр Бережанський. Йому я завдячую не за одну поетичну збірку. Нехай Бог

йому сторичею заплатить за його добре серце. Ні, це не просто допомога сліпим. Олександр Бережанський і справді любить поезію. І це дуже добре, що йому припали до душі і мої вірші. Нещодавно Олександр Бережанський фінансував видання моєї поетичної збірки «Вага сльози». А тепер-от на часі моя наступна збірка «У затінку часу». Чотирнадцята, слава Богу. Звичайно, творчість поета не вимірюється кількістю виданих збірок чи написаних віршів. Але тут я маю надію, що кожна моя книжка знаходить свого читача. Тих книжок чекають, за ними питають – і це найкраща нагорода для автора. І якщо мені інколи буває важко, я згадую своїх читачів, їхні захоплені чи здивовані слова – і, повірите, легшає. Отак і живу. Без регалій і нагород, без премій і без членства в Спілці письменників України. Отак і живу. І допоки я живу, то мушу щось робити, аби не обтяжувала душу вага сльози, і, навіть живучи у затінку часу, не втрачаю любові до життя, не забуваю, яке воно на смак, і роблю все, щоб те життя не стало прісним, а я щоб не стала пасивним свідком того життя.

Всі ми начебто знаємо, що таке час. А може й не знаємо. Може це нам тільки так здається, що ми знаємо? Мабуть, що так. Це категорія чи субстанція, чи... Час існував завжди. І навіть тоді, коли не було годинників і люди ще не вміли його визначати. А ми що? А нічого. Просто час має над нами свою владу. Ми пручаємося, легко йому не піддаємося, але не можемо з тим часом нічого зробити. Ми пробуємо фантазувати, пробуємо той час загнуждати, вигадуюмо машину часу, а час собі сміється з нас і йде. Його не можна зупинити. І коли кажуть, що для когось зупинився час, то це неправда. То людина зупинилася в часі. А час собі йде, невблаганний, ритмічний і часом навіть жорстокий. Ні, він не зупиняється, він просто не може зупинитися, як би ми того не хотіли.

Людина багато може: заглянути у віртуальний світ, придумати надшвидкісні літаки, навіть полетіти на іншу планету. А от над часом людина невладна. Для когось час летить невблаганно швидко, для когось тягнеться поволі, як на волах. Від чого це залежить? Може від віку людини, від стану її здоров'я, від способу її життя. Словом, час невідвланий ні людині, ні науці. Та все ж мені здається, що людина поважного віку, котра вже не бере активної участі в подіях часу, а лише спостерігає, розуміє над життям, опиняється наче поза часом. Вона собі живе, а час начебто проходить повз неї, створюючи їй такий необхідний затінок. Затінок часу... Це важко зрозуміти? Якщо вдуматися, то не так уже й важко. Мені інколи здається, що я поступово переходжу в ту категорію людей, що живуть начебто поза часом, вз атінку часу. Це сумно? Так, трохи сумно. Хочеться бути у вирі. Та на те ради нема. Але й у затінку часу не можна сидіти, згорнувши руки. Треба щось робити, аби час зовсім не відвернувся від тебе. Такого не можна припуститися, скільки б тобі років не було.

Б'є годинник. Відзвонює час. Годинник нагадує нам, що час не дрімає. Він іде і вдень, і вночі і наказує нам: пильнуй, не проспий свій час, навіть тоді, коли ти живеш у затінку часу. Вривайся в нього, нуртуй, нагадуй про себе, нагадуй що ти ще живеш, що ти ще в часі, а не поза ним.

Коли я думала як назвати свою наступну поетичну збірку, то раптом нізвідки прийшла назва «У затінку часу». Ні з ким не радилася, ні в кого не питалася, а сама вирішила, що така назва годиться. А що? Мені вже сімдесятій рік. Не сиджу, згорнувши руки, але, якщо подумати... Чи хочу я того, чи ні, а потихеньку переходжу у затінок часу. А в тому затінку ніхто не питає про роки. Там ніхто ні про що не питає. Живи, як знаєш. Хочеш – дармуй, а хочеш – вривайся хоч інколи у вир часу, щоб той затінок не видався тобі в'язницею.

Так живу і я. Чи я мирюся зі старістю, з тим, що я поступово переходжу у затінок часу? Ну як вам сказати... Пручаюся. Та час бере своє, чи ти того хочеш, чи ні. Тому і назва така виникла для моєї поетичної збірки – «У затінку часу». Я запитала в художниці Марини Шутурми:

– Ви зможете щось намалювати на обкладинці моєї книжечки з такою трохи химерною назвою? Але, щоб там неодмінно був годинник. Бо, якщо ви не придумаєте, що намалювати, тоді мені доведеться міняти назву збірки. Не хотілося б, але доведеться.

– Намалюю, – заспокоїла мене ця талановита художниця. І намалює. Намалює саме те, що треба. І я стала зживатися з тією назвою, бо з тим, що я вже у затінку часу, довелося змиритися дещо раніше. Та все-таки я ще інколи пробую увірватися у час, у його вир і озватися голосно і стрімко піснею чи словом: я є! Я ще буду доти, доки мені дозволить Бог. Агов, часе, ти чуєш мене? Я знаю, що чуєш. Просто не озиваєшся. Ти собі йдеш владним, ритмічним кроком, до всього байдужий. Кажуть, що ти лікар. Ні, я знаю, що це неправда. Ти приносиш не зцілення, а забуття. А я того не хочу. Краще нехай мене болить все, що мусить боліти, бо забуття – це дуже страшно. А все ж, часе, я дякую тобі за той затінок, що ти створив для мене. Тепер я посиджу у тому затінку, поміркую над прожитим життям, а ще може напишу вірші, не холодні і розважливі, а такі пристрасні, неспокійні, щоб когось пройняли, схвилювали, спонукали до дії. Хочу, щоб ті вірші, написані у затінку часу, розбудили сонну байдужість і прогнали її з людських сердець. Допоможи мені, часе, епохо, історіє. Укріпи мене в силі, дай хисту і талану, допоможи мені, Боже, прислужитися своєю поезією людям.

ДО ВАС ОЗВУСЯ ПІСНЕЮ ЧИ СЛОВОМ

ГРКІ СЛОВА, НАРОДЕ, НЕ ТОБИ
Думки химерні в голову крадуться.
Комусь з них сумно, а для когось – сміх.
Були б палаци – королі знайдуться.
Закоролюють – аж занудить всіх.
То що ж робити? Може, пасти свині,
Щоб годувати королят нових?
Невже ніхто на нашій Україні
Так і не стане купно проти них?
Невже нам це ще й досі не набридло?
А може ми завжди такі були?
То хто ж ми є? Невже і справді бидло?
«Ні, ми не бидло, ні, ми не козли».
Це вже було. Хто це співав? Гринджоли.
Це ж майже революція була.
А в голові гудуть джмелі чи бджоли.
І хочеться, так хочеться тепла...
Ми продаємось! Майже щозабезцінь!
Купити можна оптом, за гроші.
Бо в нас нема ні гордості, ні честі,
Ні совісті, ні глузду, ні душі.
А хто ще там нам докоряти сміє?
Не чуємо. Мовчи, не говори.
Ми вже тепер по-іншому не вмієм.
Бери та дай, дають – то ще бери.
Подивишся на світ – які ж то блазні.
Здавалися ж розумні. А дарма.
Це ж скільки ж треба митися у лазні,
Коли й сорочки чистої нема.
Либонь про те людина знає кожна, -
Бандит і злодій, і простий пияк,
Що тіло якимось ще відмити можна,
А душу не відмиєш вже ніяк.
Невже ж такі нема нам в Бога проці?
Підем в колгосп сапати буряки.
Стоїть Ілліч у Києві на площі
І зорить, зорить, зорить кризь віки.
Він вказує на мене і на тебе,
Ховає хитру посмішку свою.
– Ну що, хохли, взяли? Так вам і треба!

А я стою. Як бачите – стою!
І він стоїть. Хто тут його поставив?
Зневажений, безсилий, та дарма.
Минулий символ іншої держави,
Якої, власне, вже також нема.
Не сміють край топтати дикі орди.
Невже ми так і не здолаєм їх?
Народе мій, нескорений і гордий,
В тобі вся сила пращурів моїх.
Народе мій, розумний і великий,
Це не тобі грікі мої слова.
Ти житимеш віддавна і воввіки,
Бо Україна-матінка жива.
Народе мій, як нація єдина,
Тебе ніякий ворог не зітре,
Бо ще не вмерла наша Україна
І віримо, ніколи не помре.

Я ВАМ ПІСНЮ СВОЮ ПЕРЕДАМ

У буремному вихорі днів
Закрутило мене, завертіло.
Я живу без емоцій і снів,
Занедбала і душу, і тіло.
Так не можна – я знаю й сама,
– Так не треба, – шепоче мій подих.
– Це либонь не остання зима,
А погрузнути в буднях – не подвиг.
У житті не шукала вигод,
Хоч і маю не так вже й багато.
Серед бур, сніговиць і негод
Час знаходити треба й на свято.
Треба пісню збудити від сну,
Треба пісні розправити крила
І покликати взимку весну,
Щоб вона першоцвіт розбудила.
Я ще в розпалі творчих горнів,
Я ще можу цвісти і співати,
Тільки треба зв'язок поколінь
Не забути і не обірвати.

Я вам пісню свою передам,
Серце, повне любові до краю.
Та от тільки... Чи треба це вам?
Я не знаю, їй Богу, не знаю.

ТИМ, ХТО ПРИЧЕТНИЙ ДО ГОЛОДОМОРУ

Для декого спинився час,
Та не для вас.
Для декого – спокуса й гріх,
Та не для всіх.
Сміється хтось: – який там рай!
О, не карай.
Прости знівечені хрести.
Прости, прости.
Й душі людської каламуть
Прости й забудь.
Не кожен може на вітвар
Покласти жар.
Не кожен свічку запалить,
Бо спопелить.
Нема любові у душі,
Лиш спориші.
А як любові вже нема,
То все дарма.
Та кожен з нас йде на свою голготу,
Як ти достоту.

Мати кличе дітей – не докличеться.
І лелекам весна не курличеться.
Ви летіть вже, лелеки, у світ,
Бо тут смерти жорстокої слід.
І в колісці життя не колишеться.

Голод викосив всіх:
І старих, і малих,
Тільки мати знетямлена кличе,
Наче чайка над степом кигиче,
Кличе діток своїх.

Їх нема, ти не клич.

Їх поглинула ніч.
Ти не клич, бо дарма.
Вже небавом й сама
Обірвеш молитви
І за криком сови
Полетиш, попливеш
У високу безмеж.

Останні вимовиш слова:
– Я ще жива.
Та їх ніхто вже не почув
Серед плачу.
Земля зімкнулася. А ти...
Лети, лети.
Твій біль і смуток понесеш
У ту безмеж.

Як жити потім, вже без вас?
– Такий був час.
– Тут час нідо чого.
Забули про Бога.
У серці у злого
Нічого святого.

Чужі їх сльози не болять,
Чужі печалі обминають.
Вони либонь того не знають,
Що мертві зовсім не вмирають.
Вони лиш сплять.
Вони приходять в наші сни
І стукають в схололе серце.
Ой, як вам тяжко доведеться
Розплачуватись за чини.
За все колись платити треба,
Ще може й тут, на цій землі.
Гріхи, великі і малі,
Нам не завжди прощає небо.
Настане час, таки настане.
Серед колізій світових
Воскреснуть мертві, мертві встануть
Й судити будуть вас, живих.
Впаде на правнуків ваш гріх,

Ганьба і сором,
Що осквернили ви їх всіх
Голодомором.
Якщо ніхто не знає вас,
Чого ви варті,
Життя поставить грізний час
На вашій карті. І вам від нього не втекти,
Не захватись.
Боліти буде і пекти –
І не озватись.

НАСТРОЄВІ ЗАМАЛЬОВКИ

ПОВЕРТАЙСЯ, МУЗО

Моя муза не любить, коли я сумую.
Вже гайнула від мене у весни мої.
Там ніхто не образить і мрій не зруйнує,
Соловейки щебечуть і квітнуть гаї.
Що ж ти, музо, лишила мене на поталу?
Як без тебе я вірші писати почну?
І вона обізвалась з далекого шалу:
– Я пришлю тобі пісню й колишню весну.
І прислала, голубонька, не одурила.
І мій смуток розвіявся невідь-куди.
І згадала все те, що колись я любила,
І війнув наді мною вітрець молодий.
Я живу! І відчула я поклик і силу.
Де ти, музо моя? Повертайся скоріш.
Де тебе, ти розкажеш, так довго носило,
І напишем з тобою найкращий наш вірш.

ЗНЯТИ Б ЗАВІСУ

Я інколи заздрю сама собі,
Що Бог мені дав солодку втіху –
Поезію, відточену у боротьбі,
А до неї ще й добру пригорщу сміху.
А часом все ж хочеться світ побачити
І стати частинкою того світу,
Побачення вітру у полі призначити,
А потім злетіти на крилах вітру.
Образи не маю я ні на кого,
Терпляче несую свою покуту я.
Адже безглуздо сваритися з Богом,
Бо, зрештою, можу й не бути почутою.
Все ж хочеться знати, за що та покута:
За гріхи моїх пращурів чи за власні...
І якщо я ще Богом буду почута...
Не суди мене, Господи, так дочасно.
Дай побачити зелень степу і лісу,
І хай сонце сяйне мені просто в очі.
І хоч перед смертю зніми завісу,
А вже потім карай. Чи прости. Як хочеш...

ХОЧУ БУТИ

Перелякано скрикнула качка на тихому плесі –
І забулось мені, що гнітило мене й веселило.
Десь хлюпочеться море в південній Пальмірі в
Одесі.

Десь хлюпочеться море, що кликало так і
манило.

Важко навіть собі увявити, що річечка кожна
Все до моря спішить, у його глибину і у
простір.

Час не можна спинити і річку спинити не
можна.

І дістати задимлені зорі рукою не просто.
Тільки мріяти можна. Кому моя мрія завадить?
Тільки мислити можна. Нема перепони думкам.
Та краса, вірю я, що ніколи людину не зрадить,
Лиш дихне, лиш майне – і віддасть напоталу
вікам.

Хочу все пам'ятати, не хочу нічого забути.
Хочу все увібрати і вкласти у віршів рядки.
Як не стане мене, хочу тут на землі вічно бути:
Чи травою, чи деревом, а тільки бути таки.

ЖУРАВЛИХА

Ходила журавочка по полю,
Виглядала журавлину долю.
– Де ж ти, моя доле неблаганна?
Чом же я на світі безталанна?
Є у мене журавлята-діти.
Скоро вже у вирій нам летіти.
Всі у парі, тільки я без пари.
Як самій летіти попід хмари?
Журавлиний клин злетів високо.
Дивиться вожак суворим оком.
– Чом же, журавлихо, ти без пари?
Як самій летіти попід хмари?
Чом же ти без пари, журавлихо?
Самотою у дорозі лихо.
Чужина далека, невідома.

Зоставайся, журавлихо, вдома.
Йде зима порожнім білим полем.
Сніг холодний аж у серце коле.
Горе журавлисі. Що робити?
Як їй люту зиму пережити?
Чоловік ішов додому з міста.
Посмішка у нього промениста.
Бачить він: ой, лелечко! Ой, лихо!
Замерзає в полі журавлиха.
Взяв її у теплі свої руки
Та й поніс додому для онуки.
Заховав під теплу кожушину
Бідну перелякану пташину.
А вона вже навіть не пручалась,
Ні на що уже не сподівалась.
А як в теплій хаті відігралась,
З рук людських напилась і наїлась.
Перезимувала в теплій хаті,
Всім ділились люди небагаті.
Як прийшла весна в міста і села,
Стала журавлиха невесела.
Є що ситно їсти, є що пити,
Та нема їй з ким гніздечко звити.
Дивиться вона у синє небо:
Чи не кличуть журавлі до себе?
Дослухалась: чи ще не курличуть?
Чи до себе ще її не кличуть?
І знялась у небо, аж під хмари.
Не хотілось жити їй без пари.
Склала крила, впала, як розлука.
І ридала дідова онука.
А весна пливла понад полями,
А весна пливла за журавлями.
Світ і не збагнув, що сталось лихо –
З піднебесся впала журавлиха.

СРІБНЕ ПАВУТИННЯ

Срібне павутиння
Заплелось в коси –
Подарунок долі
Чи зимовий жаль.
Бабиного літа

Не жаліла осінь
На мої тривоги,
На мою печаль.
Заздрити не треба.
Маю те, що маю.
Це надбання років,
Тих нелегких літ.
Чайкою кигичу,
Журавлем курличу,
Тільки б не журився
Мій веселий світ.
Всі його печалі
Я візьму на себе.
Тільки б зеленіло,
Тільки все цвіло.
Щоб над головою
Голубіло небо,
Щоб у кожній хаті
Загишок й тепло.
Поділись зі мною,
Мій зелений гаю,
Тихим щебетанням,
Шумом верховіть.
Може якось весну
Я ще ублагаю,
Щоб послала щастя
Хоч на схилі літ.

ПРОБУЮ МІРКУВАТИ

(ЗНАЮ, ЦЮ ГРІШУ)

У світі чи у всесвіті,
Чи у величнім храмі
Стоять собі на брамі
Любов і зрада, як сестри ті.
Веселий сміх і ревний жаль,
Радість і печаль.
А ти собі вже вибирай:
Пекло чи рай.
Що тобі більше до смаку –
Маєш вітиху таку.

А як потрібна допомога –
Тоді до Бога.
– Боже, прости і не карай.
Бог милосердний, він простить
І грішну душу захистить.
І вже тоді дорога в рай.
І хто ти був, чи злодій, чи бандит –
Ніколи вже ніхто не дорікне.
Перед творцем покаюся – і квит.
Ти може вбив чи обікрав мене,
А може й так, що не мене одну...
Чомусь ніяк я того не збагну.
У тім не розібратися самій.
О, Боже мій!
Це прощення – нехай.
Та за що в рай?

У цьому світі стільки сліз,
Що, мабуть, випали б дощами.
А якби ми їх не прощали,
Була б сама лиш наша злість.
Та ми навчилися прощати...
І кров убивці на руках...
Барвінок стелиться хрещатий
По цвинтарях, по могилках.
Прости і не карай нас, Боже,
А тих карай, хто завинив.
Прощати геть усе – не можна.
Бо хто б тоді кого спинив?
Чи то ми Богом вже забуті?
Чи доля з нами не на «ви»?
Чи не прийняті й не почуті
Гарячі наші молитви?
Не меншає на світі скверни,
Панує скрізь спокуса й зло.
Коли вже на добро поверне?
Аби хоч дітям повезло.
«Не осуди» – і ми не судим.
«Прощай» - і ми прощаєм всім.
Прощаєм нелюдам і людям,
Катам і зрадникам, і юдам
Гріхи, що є, і ті, що будуть,

Зарання ми прощаєм їм.
Помилуй, Боже, їх і нас
І, якщо можеш, не карай.
Хто не простив... То, знать, не може.
То не карай його, мій Боже.
І теж пошли його у рай.
Що думаю, то те й пишу.
Твою премудрість не збагнути,
Твою любов не досягнути.
Я розумію, що грішу.
Та розум дав еси людині,
То я й міркую, отче, нині,
Спішу осмислити буття,
Але мабуть не стане хисту,
Щоб докопатися до змісту
Того химерного життя.

А СОЛОВЕЙКО ТЬОХКАВ НА КАЛИНІ

Дрімота заховалася біля плота
Й чекає, доки сон її покличе.
А соловейко тихо: «Хто там? Хто там?»
І місяць роздивляється обличчя
Через вікно. Ото вже блудник вічний,
Так любить підглядати таємниці.
А на обличчі тому тихий відчай,
Бо милий не приходить і не сниться.
Вже сон-дрімота склеплює повіки.
«Засни, засни» – цвіркун десь біля хати.
Ніколи не кажи, що це навіки.
Не треба долі і собі брехати.
Вона того не любить. Ніч дурманна
Ворожкою крадеться по стежині.
Життя, скажу я вам, така омана.
А соловейко тьохка на калині,
Як сотні літ назад. То що змінилось?
Чи є у тому хоч якась розрада?
Дівчата й хлопці і колись любились.
Були весілля, а була і зрада.
І соловейко тьохкав на калині.

Роса безмовно падала на трави.
Все, як колись... Отак самісько й нині.
А місяць присипляє світ лукавий.
От тільки двигуни так не гуділи.
Від них сховатись ніде в Україні.
Вози собі спроквола торохтіли,
А соловейко тьохкав на калині.

ПРОЙДИСЯ ПО ЗЕМЛІ БОСОНІЖ

Дай-но, дівчинко, яблуко бабці,
Те червоне, оте, що в руці.
Скинь до біса ті модні капці
І помий свої ноги в ріці.
І пройдися босоніж по полю,
По дорозі або й по стерні,
Дай своїм ноженцям волю,
Як колись радив батько мені.
Відчуття це ні з чим не зрівняти.
Так не ходять? А ти пройдиш.
Так ходила колись твоя мати,
Так бабуся ходила колись.
Так ти будеш здорова і дужа,
Від землі наберешся сил
І не будеш ніколи байдужа
До земної й людської краси.
Все живе по землі ходить босе,
Щоб відчутти її тепло.
Заплети свої довгі коси
І відкрий молоде чоло.
І не бійся засмагнути трішки.
Бог на те посилає нам літо.
Щоб спочили твої босі ніжки,
Ти постав їх на землю зігріту.

МОЖЕ БОГОМ БУДЕМО ПРОБАЧЕНІ

Холодно мені на цьому світі.
І душа, і тіло незахищені.
Безнадія, вивіяна хвищами,
І так мало, так замало квітів.

Про людське тепло уже й не мовиться.
Де не глянеш – блазні й лицеміри.
І душа до Бога вже не молиться –
Втратила мізерні рештки віри.

Впали сльози на росу незайману,
На траву, ніким не потолочену.
Знаю, ми прийшли в цей світ не зайвими.
Та судилось стати поторочами.

Пустка й холод у душі спустошеній.
Вже пора б до Бога навернутися.
Ходить місяць по траві зарошеній,
Хоче сон до хати повернутися.

Сили ще дорешти не розтрачені.
При житті ще можемо воскреснути.
Може, Богом будемо пробачені.
Бог нас любить і не дасть нам щезнути.

ДИТЯЧІ ГОЛОСИ

ПРИНЦИ І ПРИНЦЕСИ

Коли ти юний – щастя аж по вінця,
Коли ти юний – повний світ чудес.

Дівчата, як відомо,
Закохуються в принців,
А хлопці, безумовно, у принцес.
Ви ходите замріяні і горді,
А в голові у кожного своє,
Хтось на гітарі пробує акорди,
Як добре, що гітара в когось є.
Урок у класі, ви ж у піднебессі,
І вчителі нервуються дарма.

Бо хлопці ще не знають,
Як освітчитись принцесі,
Коли принцеси поблизу нема.
Живе вона за морем-океаном,
А може на безлюдних островах,
І мріє, що колись
Зустрінегься з Іваном,

З Тарасом чи з Романом хоч у снах.

І з принцями таке ж буває диво.

Живуть вони в далекій стороні.

І дівчину найкращу,

Розумну і вродливу,

З них кожен мріє бачити хоч в сні.

Мине ще зовсім небагато часу,

Фантазії розвіються, як дим,

І кожен хлопець поглядом

Поведе по класу

Й побачить, що принцеси поряд з ним.

Дівчата подорослішають трішки,

У кожної змінився, звісно, смак,

Вони ловили хлопців пересмішки –

І кожна червоніла, наче мак.

І з долею навіщо йти на принцип?

Вже краще з нею просто поряд йти.

Бо їхні хлопці – лицарі і принци,

І кращих в цілім світі не знайти.

А хлопці що ж? Поборники прогресу,
Виплекуючи мрію потайну,
З них кожен обирав собі принцесу,
Найкращу в цілм світі і... Одну.

НАМАЛЮЙ СОНЕЧКО

Ми поїхали на море,
Хоч ніхто нас не просив,
Щоб засмагнути хоч трішки
І нових набратись сил.
З нами дівчинка гарненька,
Наче сонечко, ясна,
Не велика, не маленька –
В другий клас іде вона.
Знає мама, знає тато:
Ображатися дарма,
Що у Львові див багато,
Але моря в нас нема.
Ми купались, засмагали,
Чайка міряла крило,
Шкодували, що у Львові
Зовсім моря не було.
Раптом дощик десь узявся,
Загримів потужно грім,
Спохмурніло, вітер знявся,
Стало сумно нам усім.
Зіпсував нам всю погоду
Дощик той, що не вщухав.
Доливав у море воду,
Сонце в хмари заховав.
– Що ти, дощику, на коїв? –
Йому дівчинка гука.
– Нам погоди б не такої,
Особливо малюкам.
Та без толку ця розмова,
Дощ собі все йшов та й шов.
– Я зі Львова! Я зі Львова!
Добре, що я вас знайшов.
Я занудився за вами.
Де поділися? Куди?

Та й пішов над берегами
І потрапив аж сюди.
– Що робити, люба донечко?
Намалюй скоріше сонечко.
Щоб веселе і ясне.
І побачиш – дощ мине.
Всі малюнком милувались:
Тато, мама, я і ти.
В мить хмарки порозбігались,
Дощик перестав іти.
З неба сонечко сяйнуло,
Бо кортіло і йому
Подивитись на малюнок
Та й на дівчинку саму.
Дивувалось і сміялось,
Вмило промені свої.
Дуже дівчинка старалась.
Як не втішити її?

А Б Е Т К А

А а

Антилопу Ала мала,
Антилопу пасти гнала.
Антилопа утекла –
Тільки й того, що була.

Б б

Баба біла барана,
бо баран лиш бекать зна.
Баба біла батогом,
щоб не був він бараном.

Стояв Богдан

І їв банан.

Прийшов баран:

– Віддай банан!

– То мій банан, –

сказав Богдан.

Забекав жалібно баран:

– Ніколи я не їв банан.
А кажуть всі, що він смачний,
І соковитий, й запашний.
Ну хоч шматочок дай мені!
Ти собі купиш, а я – ні.
– Бери, – сказав малий Богдан –
І навпіл розділив банан.
– Ту половинку з'їм я сам,
А другу барану віддам.
Тепер вже знатиме баран,
Який смачний отой банан.

В в

Варя воду набирала,
Варя відра вибирала:
Що маленьке – то собі,
Що велике – то тобі.
А Василько воду носить,
Відпочити Варю просить,
Бо Василько в тата вдався –
Він роботи не боявся.

ВОРОНА, КОТРА ВСЕ ЗНАЛА

Ворона вешталась по світу
І бачила багато див.
Не плутала весну із літом
І знала, хто куди ходив.
Ведмідь вечеряє у вовка,
Веpr до лисиці в гості йде,
А кіт потрапив в мишоловку.
Невже, бідака, пропаде?
Вона б його порятувала,
І похвалив би її двір,
Але ворона добре знала:
Кіт, хоч домашній, та все ж звір.

Ворон ворона зустрів,
Ворон ворона сварив.
- В тебе славні воронята,
Та беруть у нас курчата.

Господиня ж моя
Думає, що це я.

Г г

Чайка голосно кигиче.
Галю Гриць гуляти кличе.
– Де ти, Галю? – Гриць гукає.
- Може, мама не пускає?
Може, книжку зачиталась?
Може, грому ти злякалась?
Галя грому не боїться –
Мама з Галею свариться.
Донька бавиться охоче,
А уроки вчить не хоче.
От тому і не пускає.
Хай без Галі Гриць гуляє.

Г г

Мама на ганку газету читала.
Гудзик від сукні вона відірвала.
Гудзик упав й закотився в траву –
Треба купити їй сукню нову.

Вчитель хлопчика спитав:
– Ти навіщо ловиш гав?
Той здивовано сказав:
– Я ще жодну не впіймав.

Д д

Дід Дмитро дістав драбину,
А Денис дививсь з-за тину.
Дід гукає до Дениса:
– Не сиди і не дивися,
А мені допоможи –
Хоч драбину подержи.
Дуже яблука смачні.
Всі дістануться мені.
А для того, хто спритніший,
Вдвічі яблука смачніші.

Е е

На етажерці телефон
Дзеленькотить на всю кімнату,
А Емі сниться гарний сон,
І їй не хочеться вставати.
Електропоїзд їде ранній,
Знайома тьотя на екрані
Морозиво не продає,
А так, даремне роздає.
Усмішка в Еми на щоці,
Уже й морозиво в руці...
Та обірвав чудовий сон
отой нахаба-телефон.

Є є

Євген – єдиний в мамі син,
А Єва – донечка єдина.
Євген єнота запросив
До себе на гостину.
Єнот у гості не прибув,
Прийшла лиш телеграма:
«Приїхати я б радий був,
Та не пускає мама».
А сміх у Єви голосний:
– Ти не журись, Євгене:
Приготувать обід смачний
Ти можеш і для мене.

Ж ж

Жук до жаби в гості ходить,
Жабу жук у танець водить,
Тільки жаба ледь не плаче:
Не танцює, а лиш скаче.
У малого жабенятя
Жук навчився вже читати.
Вже журнал читає Вам,
А про що – не знає й сам.

З з

ЗАЄЦЬ і ЗОЗУЛЯ

(Лісова пригода)

Зозуля з зайцем посварились.
За що – того ніхто не знав.
Здається, заєць задрімав,
Зозуля поблизу вгніздилась
Та знай тихесенько кує
Своє «ку – ку» – та й більш нічого.
Злякався заєць та й утік
На бабин тік.
Тепер усі сміються з нього,
Що він такий страхополох.
А як з зозулею зустрілись,
То з нею геть пересварились.
Тепер сміються з них обох.

И и

Риба рибі говорила:
– У рибалки, у Гаврила,
На гачку либонь черв'як –
Це поганий рибам знак.
Бо рибалка рибу ловить,
Він її і смажить, й солить,
На гарячому вогні
Варить юшку в казані.

І і

Індик не знає імені
Ні свого, ні чужого.
І часто Ірі і мені
Буває смішно з нього.
А ще не вміє той індик
Писати ні читати,
Бо він лиш битись з кимось звик
І голосно кричати.
Ми говорили індіку:
«Іди до нас до школи».
Та де там! Грамоту таку
Не вивчить він ніколи.

Ї ї

Баба Ївга не стара,
Та у неї внуки.
Їм до школи вже пора,
Час їм до науки.
Навіть в лісі їжачок
В школу йде охоче:
Скільки в нього колючок,
Полічити хоче.

Й й

– Неймовірно, – каже Йосип,
Бо його Андрійко просить
Йодом палець замастити,
Щоби ранку захистити
Від усякої біди.
Допоможе йод завжди.
Йосип йоду сам боїться.
Мама з Йосипом свариться.
Йод – це справжній помічник.
А Андрій до йоду звик,
Бо у нього на лиці
Сто подряпин та синців.
Ще й до того неодмінно
Збиті лікті і коліна.

Йони – яблука смачні.
Дай йому і дай мені.
Йосип – хлопчик не скупий:
Дасть Андрійкові і їй.

К к

(Лічилка)

Колесо коло Миколи котилося,
Колесо коло Катрусі спинилося:
І закрутилося, й загуркотіло –
Далі котитись воно не хотіло.
Впало на землю – і досі лежить.
Нумо, скажіть, хто за ним побіжить.

Л л

Лось у лісі, як годиться,
Збудував собі світлицю.
В гості проситься лисиця,
Щоб пустив її погріться.
Лисенята – у норі,
Лосенята – у дворі.
А лисиця з лосем поряд
Каву п'ють й про щось говорять.

М м

Мама вміла малювати,
А Мирон – лиш пустувати.
– Намалюй мені машину.
І малює мама сину
«Мерседес». Машина гарна –
Для ледачих мрія марна.
Щоб таку машину мати,
Треба добре працювати.

Молоко дає корова,
Мед, відомо всім, бджола,
А вже пряників медових
Моя мама напекла.
Я смачні свої гостинці
Дам Мирону і Маринці,
І Іринці, і Петрові,
Щоб міцні були й здорові.

Н н

Наталці носить наша Ніна
Нові журнали неодмінно,
Бо Ніну всі хорошою
Вважають листоношею.
Попрошу я у мами й татка,
Щоб підписались на «Малятко»
Чи на «Пізнайко», чи «Барвінок» –
Там так багато цікавинок.
Тоді й мені нестиме Ніна
Нові журнали неодмінно.

О о

В Оксани щодня оповідки новенькі.
Їх слуха охоче Оленка маленька.
Послуха, подума – і нишком зітхне:
«Ох, як там бракує Олега й мене.
Візьми нас, Оксано, в свою оповідку:
Мене, і Олега, і нашу сусідку,
Онисю, Орисю, і ще Опанаса –
То буде цікавою казочка наша».

П п

Перепілочка в полі просо полола,
Ненароком ніжку собі проколола.
До перепела листа писала,
З перекотиполем пересилала.
Перелети, перепеле, через поле,
Аж де перепілочка просо поле,
Допоможи ніжку їй перев'язати
Та й долетіти до рідної хати.
Ой, вилетів перепел з-під полукіпка,
А за ним перепеленят ціла черідка.
Полетіли перепілочку рятувати,
Щоб повернулася вона до їхньої хати.
Бо сумно без неї і вечеряти,
Бо сумно без неї і спати лягти.
Потерпи, матінко, вже недалечко
Наша хатинка, наше гніздечко.

Пилип пішов по дрова в ліс.
Пилип на плечах пилку ніс.
Несе Пилип і тихо хлипа,
Бо пилка важча від Пилипа.

СКОРОМОВКА

До Пилипа прийшли в хату
Непрохані поросята.
Посипали попелу по полу.
Судили-рядили,
Потім посадили
Пилипу під кожну полу
По перепелу.

Р р

Рита Рому рятувала –
Ромі сльози витирала.
Рома рюмсав цілий ранок,
Бо гарячий був сніданок.

Реготала реготуха –
Розтягала рот до вуха.
Реготуха реготала,
А чого – й сама не знала.
Прокинься, розумнику, ранок уже.
Вже сонечко встало і день стереже.
Ранкова роса розбудила гаї.
Он глянь, як розквітли троянди твої.
Ромашка розкажує казку нову
Про те, як збирати цілющу траву.
Послухай її і мерщій побіжи,
Всім друзям маленьким своїм розкажи,
Що трави цілющі – це диво землі,
Збирати їх можуть дорослі й малі.

С с

Сонце сіло, стало сіро.
Сонце спати захотіло.
Сонце сіло біля нас –
І тобі вже спати час.
Сон солодкий, сон тепленький...
Спи, Сергійку, спи, маленький.

Сойка соколу сказала:
– Щось тебе не видно стало.
Сокіл сойці відповів:
– Хто мене частіше бачив,
Всіх давно я вже поїв.

Дід і баба мали сало.
Сорока 'б соро'кам стало.
Полетіла соро'ка і со'рок,
Щоб назбирати соро'к со'рок.
Та соро'ка неспроста
Вже літала без хвоста.

За її поганий хист
Хтось обскубав бідній хвіст.
Каже со'року соро'ка:
– Нащо нам така морока?
Налетять со'рок соро'к –
Тільки лишиться шнурок.
Краще сало ми з'їмо
І нікому не дамо.
І сказав соро'ці дід,
Що робити так не слід.
Як вона скупа така,
Не дістане ні шматка.

Т т
Тимко, Терешко і Трохим
Тяжку торбину несли в дім.
Трохим упрів, Тимко зігрівсь,
Терешко змерз і простудивсь.
А ти тепер скажи мені,
Хто з них ледачий, а хто – ні.

У у
Скоромовка
Уляна Устині купила хустину.
Хустина Устині була до лица.
Устина хустину сховала у скриню –
Хустина поблякла, мов казочка ця.

Ф ф
Федо'ра до Фе'дора в гості ходила,
Фартушок загубила.
А Фе'дір знайшов
Й до Федо'ри пішов,
Фартушок їй відніс,
Тим розчулив Федо'ру до сліз.
– Фантастично, – Федо'ра сказала
І Фе'дору фарби подарувала,
Щоб було чим Фе'дору
Малювати Федо'ру.

Х х
У Харитиній хатині
Ходить хтось хороший нині.
Звук тихенько він ходити,
Щоб Харитю не збудити.
Хто там ходить – відгадай:
З подарунком Миколай.

Ц ц
ЦАП І ЦУЦЕНЯТА
Цап із цуценятами
Бавитись хотів.
Та на нього двір увесь
Притьмом налетів.
Бо у цапа – різки,
В цуценят лиш ніжки,
Хвостики і зубки,
І тепленькі шубки.
Горобці цвіріньчать –
Теж на цапа кричать:
«Цуцики ж маленькі,
всіх їх – на дві жменьки».
Цуценятам кицька помагала:
В кінець двору цапа відігнала:
- Ах, ти, цапе, ах, ти, бородатий!
Не дозволю цуценят займати.
Цап стоїть, заблисли сльози в нього:
- Я й не думав кепського нічого.
Ну чого зняли ви веремію?
Кривдити нікого ж я не вмію.
Я ж хотів побавитися з ними,
З цуциками нашими смішними.

Ч ч
У чаплі – чапленята,
У чайки – чаєнята.
А хто ж у черепахи?
Черепашенята?
Чудові, чепурненькі,
Великі чи маленькі,

Їх люблять мами й тата –
Вони ж їх дитинчата.

Ш ш

Шурхотить, шелестить у шовковій траві
І шепоче пшениці співанки нові,
Шарудить на даху, щось у листі шука –
Невгамовний вітрець, в нього вдача така.

Шумлять шуми, а в шумах – ми.
Пташина шурхотить крильми.
Шепоче листя, шелестить,
Що швидко осінь пролетить.
А решту знаю я й сама,
Що незабаром вже зима.

Щ щ

У рибалки десять штук,
Десять штук маленьких щук.
То не щуки – щученята.
Їх ще рано начиняти,
Їх ще рано і пекти –
Дай їм краще утекти.
Їх у воду відпусти –
Можуть щуки підрости.

Весною щедрий журавель
Для гурту висіяв щавель,
Щоб всі наїлись досхочу
Щавлевого у смак борщу.
Пригріє сонце, піде дощ –
І підросте щавлений борщ.
Хто любить борщик із щавлю,
Спасибі скаже журавлю.

Щиглик щиро щебетав –
Щедро пісню роздавав.
Щебетав – аж виляск йшов
До гаїв і до дібров.
Ти цю пісеньку люби
Й пташці кривди не роби.

Ю

Юра в'юника зловив –
Юра юшки наварив.
Сам варив і сам хвалив,
Юлю в гості запросив.
Юля в гості не прийшла –
Юля ложку не знайшла.
А чи юшка та смачна, –
Запитайте у в'юна.

Я я

Яків яблука Ярині
В ясенівій ніс корзині.
Як Ярину не зустрів,
Сам всі яблука поїв.
І стогнав на цілий світ,
Бо болів йому живіт.

Ь ь

Мама для ляльки стільчик купила.
Лялька на ньому охоче сиділа.
Я б і сама посиділа хоч трішки,
Але боюсь, що зламаються ніжки.
Хай вже на стільчику лялька сидить.
Треба мені ще абетку довчить.
Галка у небі, а Галька – за партою,
Робить уроки, схилилась над картою.
– Не Галька, а Галя, – образилась дівчина.
– Просто у нас вже абетка закінчена.
Просто нам потрібно так,
Щоб вивчати ... Ь.
Наша абетка дійшла до кінця.
Як називається літера ця? Ь.

**РОЗБУДИ ПОВІНЬ
(АКВАРЕЛІ ДУШІ)**

НЕПОВТОРНА МИТЬ

То була неповторна мить.
Те биття ошалілого серця.
Я чекала, що грім загримить
І що злива на землю проллється.
Та в природі було все спокійно.
Лиш кричало пташа налякане.
Вітер щось шепотів елеґійно
І синіло небо заплакане.
Розпашіла і приголомшена
Я твоім непростим освітченням.
Мов на вальс уперше запрошена,
Я дивилась на тебе з відчаєм.
Не знівеч мене, не згуби мене.
Не тепер... Хай колись, хай потім...
Не покинь мене, ти люби мене.
Я така ще далека від плоті.
Я любов свою святкуватиму.
Не руйнуй моє біле диво.
Я любитиму, я кохатиму
Безкорисливо і правдиво.
Я любов назву твоім іменем –
І воно заяскріє в небі.
Ти повір мені, обніми мене –
І нам більшого щастя не треба.

ЧЕКАЙ І НЕ ЧЕКАЙ МЕНЕ

Чекай мене, як біль мине,
Як осінь крилами майне,
Як білість вкриє всі світи,
Тоді чекай на мене ти.
На всі світи мені світи,
Зорею стань для мене ти.
У круговерті сніговій
Мене знайди, мене зігрій.

Або ж забудь мене, забудь,
Коли сніги тебе ведуть
До інших пристрасних очей,
В чужу любов чужих ночей.
Ти не сумуй і не радій,
А викинь рештки всіх надій –
Нехай вмирають на снігу,
Як теплі квіти на луґу.
Тоді прощай, не пам'ятай
І більш ніколи не чекай.
У кожного своє життя
Без каяття, без вороття.
Один грішить, кудись спішить,
Хтось ловить вічність, а хтось – мить.
У кожного своє життя,
Без каяття, без вороття.

ЛЮБОВ, ЩО МРІЯЛАСЬ МІЖ НАМИ

Не кличу, не сумую і не згадую
Ні восени, ні влітку, ні весною.
Ти був колись і втіхою, й вірадою.
Це так було давно – ти був зі мною.
Зима давно сліди твої засипала,
Навмисне закувала все льодами.
Така вже мабуть доля мені випала:
Йти по життю незаними шляхами.
Я в долі таки випрошу, я випрошу:
Забути до дрібнички, все забути.
І з-під копит коня іскри викресу
І вирішу: чи бути, чи не бути...
Крадеться спогад трепетно і боязко,
З відлунням слів твоїх обов'язково,
І не дають спокою перші проліски
І та найперша гілочка бузкова.
І зиму я попрошу: будь жорстокою,
Засип усе, мерщій засип снігами,
Ті рештки невгамовного неспокою
І ту любов, що мріялась між нами.

САМОТНІСТЬ В КОЖНОГО СВОЯ

Розійдемося – і більш ні слова.

Все буде так, як хочеш ти.

Хай зустріч наша випадкова.

З нас кожен прагне самоти.

А в голові – сумбур і хаос.

Так хочеш ти, так хочу я.

Не вийшло в нас, чомусь не склалось.

Самотність в кожного своя.

Чей ми з тобою не ординці,

Я полонянка не твоя.

Самотність – краще наодинці,

Самотність в кожного своя.

Хай на завжди зів'януть квіти

Ті, що мені ти дарував.

Не можна серце відігріти,

Що січень холодом скував.

Та як тобі настане скрута,

Як остогидне раптом все,

Як в душу скраплена отрута

Підступним змієм заповзе,

Мій телефон знайди скоріше

І розкажи, і напиши,

Що наснувала тобі тиша,

Що нашептали спориші.

НЕКЛИКАНИЙ

Іди собі. Я не тебе чекала

І не про тебе думала в цей час.

І не тобі осінні квіти слала.

Ніщо й ніколи не єднало нас.

А ти прийшов, нежданий і нелюбий,

І щось говориш про любов свою.

А в милого такі солодкі губи,

Я перед ним знетямлена стою.

Некликаний, небажаний, говориш.

З собою я нічого не зроблю.

Не можу бути я з тобою поруч.

Пробач, але тебе я не люблю.
Ти кажеш, що з нас буде гарна пара,
Що всі скарби складеш мені до ніг.
Сміється місяць у зимових хмарах
І падає на землю перший сніг.

ПРОПЛИВАЛИ СВІТАНКИ СУМНІ

Не кажи мені слів нещирих.

Краще мовчки мене обніми.

Я однак вже тобі не вірю.

Ми з тобою – це зовсім не ми.

Ті світанки, що ми зустрічали,

Захмеліли від солов'їв.

Ті світанки вже ночами стали,

Що схололи від наших слів.

А були ж то слова гарячі,

Ті, з яких починалась весна.

Як тепер вони мало значать.

Я з тобою, а наче одна.

Від тих слів оживали гаї,

Птаством повнилися діброви.

То були вже слова не твої,

То були вже слова не мої,

А слова молодій любові.

Їх підхоплював втомлений вітер,

І вони озивались луною.

Ми були найріднішими в світі,

Я з тобою була, ти – зі мною.

Що ж це сталося з нами, скажи.

Я не можу того збагнути.

Ми з тобою зовсім чужі,

І минулого не повернути.

Не сказав нічого мені,

Відсторонений і далекий.

Пропливали світанки сумні

І летіли у вирій лелеки.

ТО ДАРМА

Дивувалися зорі на небі,
Дивувалися трави і квіти,
Що не йду я вже більше до тебе,
Що нема кому душу зігріти.
Не дивуйтесь, я знову сама,
Бо любові на світі нема.
А що плаче стривожене серце –
То дарма, то дарма, то дарма.

Це не просто, це дуже не просто
Розлюбити тебе й забувати.
Не вдалася ні хистом, ні зростом
Або може не вміла кохати.
Дуже жаль, що я знову сама.
Дуже жаль, що любові нема.
Що вчуваються милого кроки –
То дарма, то дарма, то дарма.

Я ЙОГО ПОКЛИЧУ

Легкий туман все місто огорнув,
А потім дощ дрібний пройшовсь по місту.
Ти не прийшов. Напевно, ти збагнув,
Що зустрічатись нам немає змісту.
Колись ти був єдиний, тільки мій.
Тобі могла звиряти таємниці.
Тепер ти десь за обрієм надій.
Те, що було, лиш інколи наснитись.
Тоді ти був закоханий у світ,
Була і мрія, чиста і прекрасна,
Але з тих пір пройшло багато літ,
А мрія приземлилася і згасла.
Тепер тобі доступні всі дива.
Захочеш – то махнеш і на Гаваї.
Чому ж зі мною розгубив слова?
Скажи, чого тобі не вистачає?
Ти маєш все, чого колись хотів:
І особняк, й розкішна іномарка.
Чому ж у тебе зморшки поміж брів,

А на чоло лягла легенька хмарка?
Ти не журись, що молодість мина.
Тобі доступні всі земні красуні.
А я одна. Як і колись, одна...
Та не дивись на мене в тихім сумі.
Ні, я не заздрю на твої скарби.
Я заздрю тим, кого ти любиш й досі.
Ти не любиш? Нікого не любив?
А як ти жив до сивини в волосі?
– Отак і жив. Ловив миттєвий блиск.
Любов велика вже не хвилювала.
А наша зустріч, що була колись,
Збудила раптом в серці дивний спалах.
Я зрозумів: це тільки і було.
А решта все розтануло без сліду.
Поклич мене у затишок й тепло –
І я до тебе прилечу, приїду.
Туман спадав, десь мліла далина.
Туман стікав сльозою по обличчю.
Та я сьогодні вперше не одна.
Напевно я таки його покличу.

ВІР ЛИШ МЕНІ

О, любий мій, не вір нікому.
Плітки по людях не збирай.
Їх носить вітер, як солону,
Ти не зважай, ти не зважай.
Бо люди що? Вони лиш люди,
Вповзають зміями у двір.
То все плітки і пересуди,
Ти їм не вір, ти їм не вір.
Тебе люблю я до нестями.
Нікого більш не знаю я.
Шепочу спраглими устами:
«Я лиш твоя. Навік твоя».
Любові другої не буде,
І не чекай, і не шукай,
А на плітки і пересуди
Ти не зважай, ти не зважай.

В ЗОРЯНОМУ ПЛЕСІ

Я стою у зоряному плесі.
Місяць щось мережить навмання.
Темна ніч пливе у піднебессі,
Та мені чомусь нема спання.
Може, подушки занадто теплі,
Може, розболілась голова,
Чи згадались зовсім недотепні
Не про мене сказані слова.
Вийшла із задушливої хати
І під зорі стала, як колись.
Можна щось сказати чи збрехати,
Пльоткарі ще не перевелись.
Стала, як і з милим на розмові,
Роки повернулися на мить.
Я тепер із місяцем у змові,
Місяць знає, що кому болить.
Ось зоря зірвалася і впала,
Загубилась в травах чи в полях.
Я собі бажання загадала:
Щоб до мене повернув твій шлях.

ЯКЩО КОЛИСЬ...

Якщо прийде до тебе смуток,
Не проганяй його нізашо.
То може спогад твій найкращий,
Такий нелегкий твій здобуток.
Якщо в душі озветься втіха,
Що ти колись її зазнала,
Нехай живе, спокійна й тиха.
Це так немало, так немало.
Якщо колись любов озветься,
Любов, що так і не здійснилась,
То тиха радість твого серця,
Що лиш намріялась, наснилась.
Ти захисти її від бруду,
Від забуття і від наруги.
Якщо у тебе навіть другий,
Не виставляй для пересуду.

Все, що було в житті твоєму,
Не дай нікому на поталу.
Любов взаємна й без взаєму –
Це так немало, так немало.

ХАЙ БУДЕ – ЯК БУДЕ

Не питай, чи я люблю, не питай.
Не клянись мені в коханні назавше.
У твоїх поцілунках мій рай.
Ти цілуй, зайвих слів не сказавши.
Як буде – так буде,
Не дорікну
Ні поглядом, ані словом.
Збагну – і прощу,
Прощу – і збагну
Мрію свою казкову.

Не кажи мені тих слів, не кажи,
Хоч вони такі серцем жадані.
Ми з тобою на такім рубежі,
Що не можем жартувати в коханні.
Хай буде – як буде,
Біль і сльоза,
Може, пекучий сором.
Та не збрехав,
Та не сказав -
Не осквернив докором.

І прощатися зі мною не слід,
Просто зникни колись на світланку.
Прожила я чимало вже літ.
Хай мені пощастить на останку.
Хай буде – як буде,
Не дорікну.
Переживу розлуку.
Я календар
Перегорну –
Солодку відчую муку.

СМУТОК СКРИПАЛЯ

Десь тихо плакала печаль,
Натомлена моїм свавіллям.
Мені не жаль її, не жаль.
Що та печаль перед весіллям?
Журилась скрипка поміж трав,
Не просячи людського суду,
Бо той скрипаль мене кохав
І знав, що я його не буду.
Скрипалю, не треба
Тобі сумувати.
Не вчи свою скрипку
Сумної співати.
Скрипалю, скрипалю,
Як буде неділя,
Приходь на весілля,
Приходь на весілля.

Я б скрипці тій допомогла
У смуток радість перелити,
Якби могла, якби могла
Я скрипаль розвеселити.
Та скрипка мала свій мотив,
Його я вислухати мушу.
Він просто був, він просто плив
І кравав душу, кравав душу.
Скрипалю, скрипалю,
Як буде неділя,
Ти так і не прийдеш
На моє весілля.
Ти так і не прийдеш,
Прийти не захочеш.
Докором заблиснуть
Сумні твої очі.

Скрипаль замовк і скрипку склав,
І стало ще сумніш від того.
Лиш тільки коник поміж трав
Сюрчав, не просячи нічого.
То був музика чи артист,
Давав концерти безкоштовно,
Демонстрував справдешний хист,

Був запальний і невгамовний.

Скрипалю, скрипалю,
Не треба сумної,
Хай скрипка заграє
Для мене одної.
Скрипалю, скрипалю,
Твоєю не буду,
Та я твою скрипку
Повік не забуду.

А може все-таки дарма
Настати мала та неділя.
І я не знала вже й сама,
Чи хочу я свого весілля.
Пливла закохана земля
У світанковім передранні.
А може йти до скрипальця,
Щоб заблукати у коханні?..
Скрипалю, скрипалю,
Не край мені душу.
Сама я не знаю,
Що діяти мушу.
Сама вже не знаю,
Що маю робити:
Виходити заміж
Чи скрипку любити.
Скрипалю, скрипалю,
Ти добре те знаєш:
Коли не кохаєш,
То так не заграєш.
Люблю твою скрипку
І провесінь кару.
Скрипалю, скрипалю,
Шукай собі пару.

ТАК І НЕ ЗМІГ
(РОЗПОВІДЬ ОДНОГО СТАРШОГО ЧОЛОВІКА)

Ми стояли удвох біля хати,
Місяць трунок з очей твоїх пив.
Врешті мусив тобі я сказати,
Що ніколи тебе не любив.
Сподівався побачити сльози,
А почув голосний її сміх.
– Я ніколи тебе не любила.
Просто був ти гарніший за всіх.
І відчув я у серці образу,
А слова на устах запеклись.
Я такого не думав ні разу,
Що одурений буду колись.
І не міг я ступити ні кроку,
Думав, жах цей мене обміне.
То, виходить, дурила півроку,
А я думав, що любить мене.
– Що ти робиш зі мною, чаклунко?
Що за чари у серці таїш?
А вона засміялася лунко.
– Ну чого ти ще й досі стоїш?
Ясний місяць сховався за хмару,
Не хотів при розмові тій бути.
– Ти, козаче, шукай собі пару,
А до мене дорогу забудь.
Вечір цей нам обом не забути,
Хоч на скроні вже висипав сніг.
Нам судилось таки в парі бути.
Розлучитись я так і не зміг.

ТИ ЯКОСЬ ЖИВ НЕ ТАК...
Це вже було. В минулому житті,
А може у житті поза минулим...
Пригадую слова і клятви ті.
І, уяви, нічого не забула.
Тому не треба слів. Не говори.
Слова, як роси. Їх вітри розвіють.

Он кронами хитають явори,
Вони, як я, уже тобі не вірять.
Не треба слів, не треба каяття.
Твої слова не щирі й не правдиві.
Ти вигулькнув з минулого життя,
Стоїш переді мною, мов у диві.
Я зовсім інший вибрала мотив.
З тобою нас ніщо вже не єднає.
Ти якось жив не так... Або й не жив...
Пробач, але тебе я не сприймаю.

НЕ НАРІКАЮ

Я не нарікаю і не плачу.
Така мені вже випала карта.
А може й сперечатися не варта.
Своєї я долі все пробачу.
Я не нарікаю і не плачу.

Знаю, що журитися не треба.
Бо що вже та журба допоможе?
За що ти покарав мене, Боже?
А може я обраниця неба?
Знаю, що журитися не треба.

Я в житті себе не розгубила.
Знайшла собі і втіху, й розраду.
Лише не можу вибачити зраду,
Хоч до сих пір його не розлюбила.
Я в житті себе не розгубила.

НЕ ТА

Це буде потім: розпач, біль і сльози,
І самота, холодна і пуста.
Я так боюсь лишитись надорозі,
Коли дорогу снігом заміта.
Та я ще поки юна і щаслива,
У цвіті ще черемха та бузок.

І журиться моя матуся сива,
З ким стану на весільний рушничок.
Весна такою не була ніколи.
Вона така єдина у житті.
Ще так недавно я йшла до школи.
Я ще така, як школярі оті.
Я ще у снах літаю на світанні,
Ще сняться кольорові сни мені.
Я вірю: у взаємному коханні
Не може бути зради та брехні.
Я ще жартую з вітром опівночі.
Я ще сміюсь від доторку роси.
Я все ще вірю, що кохані очі
Повнісінькі любові і краси.
Куди поділась вся моя принада?
Адже була. І милий поруч був!
Підстерегла мене жорстока зрада:
Той, хто любив, покинув і забув.
Вже роси не лоскочуть ноги босі.
Черемха вже давно перецвіла.
Вже надворі гуля холодна осінь,
І я не та вже, що колись була.

КОЛИ БРАКУЄ СЛІВ

Зустрілись ми з тобою ненароком.
– Привіт! – Привіт! – і нам забракло слів.
Ти міряв залу виваженим кроком
І хвилювання скрити не зумів.
Я не могла промовити ні слова,
Торкнулися до рідної руки.
Нехай ця зустріч зовсім випадкова,
Та пронесу її через роки.
Розійдемось, ні слова не сказавши.
Ніхто не винен, тільки ми самі.
На день, на тиждень, може, що й назавше.
Залишаться лиш погляди німі.
Ти подзвони і не шукай причини,
Чи просто так, а чи придумай щось.
Свої я не бачу тут провини.

Так склалося. А може так здалось?..
А за вікном минає осінь пізня.
Її так любить наш з тобою Львів.
Як добре, що є музика і пісня.
Вона звучить, коли бракує слів.

БУВАЄ Й ТАК

А на моему рушнику
Цвітуть фіалки і нарциси.
Я йду в весільному вінку,
Та ти на мене не дивися.
Ти не дивись на мій розмай,
Не слухай музику і співи.
Я не твоя, ти так і знай,
Хоч в серці сльози закипили.
Життя далеко не просте.
Щось у житті ми розгубили.
І найобразливіше те:
Ми одне одного любили.
Було не слухати людей.
Любов – порадиця єдина.
Вже незабаром згасне день –
І буду я чиясь дружина.
Дівочі сльози - не вода,
Але ніхто їх не шкодує.
Так гірко плаче молода,
Та це нікого не дивує.
Дівочі сльози – не вода.
Вже у віночку в'яне зілля...
Ридає тяжко молода.
Таке буває на весіллях.

БУЛО КОЛИСЬ, А ЗГАДУЮ ТЕПЕР

Налий мені в келих вина,
Ми вип'єм удвох за минуле.
Я знаю, моя в тім вина,
Що наша любов не заснула.
Моя в тім, запевне, вина,

Що я тобі досі ще снилась.
Була я у тебе одна,
Та мрія твоя не здійснилась.

Згадай мене, згадай,
Згадай і не забудь.
На відстані років
Ти все ж зі мною будь.
Згадай мене, згадай,
Згадай і не покинь.
До мене крізь роки
Ти соколом прилинь.

Твій келих ще повний стоїть,
А я свій допила давно.
Чомусь так нестерпно гірчить
Солодке червоне вино.
Чомусь так нестерпно гірчать
Ті спогади давні сумні.
І лебеді в небі ячать,
Ту осінь згадали мені.

Згадай мене, згадай,
Згадай і не забудь.
На відстані років
Ти все ж зі мною будь.
Згадай мене, згадай,
Згадай і не покинь.
До мене крізь роки
Ти соколом прилинь.

І я відчинила вікно,
Фіранку вітрець колихнув.
Ти з іншою в парі давно,
Але ти мене не забув.
Я знаю, ти кликав мене,
Коли тобі важко було.
Між нами вітрець промайне,
Гаряче остудить чоло.

Згадай мене, згадай,
Згадай і не забудь.

На відстані років
Ти все ж зі мною будь.
Згадай мене, згадай,
Згадай і не покинь.
До мене крізь роки
Ти соколом прилинь.

Я ЧЕКАЛА ДЗВІНКА

Мовчить мій телефон. А я чекаю
Твого дзвінка. Хоч слово. Хоч півслова.
Не маю права – то й не дорікаю.
Але ж могла б відбутися розмова.
– Ну... Як живеш? Як там дощі у Львові?
– Живу... Нормально. А дощі... Ідуть...
Отак було б і просто, і банально,
Але нема. Лише вітри гудуть.
Дощі у Львові все собі хлюпочуть,
Додаючи осіннього мінору
До мого настрою. Спинятися не хочуть.
То, очевидь, спогодиться нескоро.
А телефон мовчить. Він добре знає,
Коли йому захоплено дзвонити.
А час собі іде, біжить, минає.
Його ніхто не може зупинити.
І навіть ти. Хоч ти й багато можеш.
І навіть я, хоч можу теж немало.
Та часу плин вже нам не допоможе.
На перший крок в нас мужності не стало.
Мовчить мій телефон – то так і треба.
Нічого не горить, лиш тільки тліє.
А час біжить від мене і до тебе.
І нас з тобою він не пожаліє.

З СУМНИХ МЕЛОДІЙ

МУШКЕТЕРАМ – ХЛОПЦЯМ З НАШОГО
ІНТЕРНАТУ

(СВІТЛОЇ ПАМ'ЯТІ)

Недосконалі, дуже давні вірші...
А жаль їх викидати на смітник.
Життя змінилось, і вимоги інші,
А в душу смуток, щем якийсь проник.
Три мушкетери... Хлопці з інтернату.
Нема нікого з вас. А я ще є...
Кому розкажеш про болючу втрату?
Її відчує серце лиш моє.
І запече, і заболить сльозами,
Не кожен і збагне: чого вона?
Як поясниш їм, що разом із вами
Життя мого частинка теж минає?
Та й чи комусь пояснювати треба?
Це так було давно. Але ж було!
Я збережу для себе, лиш для себе
Сердець і рук незаймане тепло.
Та головне в житті – не просто жити,
А потім вмерти як кому прийшлося.
Тим, що було б, важливо дорожити
І зберегти у пам'яті хоч щось.
Я зберегла. Що з того? А нічого.
Зігріє душу спогад нетривкий.
Вже кожен з вас, напевно, перед Богом,
А Бог вже знає, хто із вас який.
Я все пробачу. Кожному пробачу.
Гіркі слова, і зраду, і сльозу...
Лиш вашу дружбу, щирі і юначу,
Через життя, як сповідь, пронесу.

А ТИ ОДИН

(СПОВІДЬ, ЯКОЇ НЕ БУЛО)

У небі тихе зоряне бездоння.
Так терпко пахне на землі полин.
А ти один в тім просторі сьогодні.
У цілім світі нині ти один.

Сидиш і мучиш свою грішну душу.
Нема спокою ні в ночі, ні в день.
Я мушу тебе вислухати, мушу,
Бо не знайдеш ти співчуття ніде.

Ну... Сповідайся. Хоч я просто жінка.
Прощати чи карати не спішу.
Не маю права. Капнула сльозинка...
І я в житті по-своєму грішу.

– У мене два сини. Я їх покинув,
А свого щастя так і не знайшов...
– Хай Бог простить тяжку твою провину.
А я прощаю. За твою любов...

І ніч затріпотіла у чеканні,
Як наречена в шлюбному вінку.
– Скажи... Ти був щасливий у коханні?
Чого зазнав ти на своїм віку?

– Мене любили. Ти мене любила.
А я? Тоді здавалось, що любив...
Яксь тяжка і незворотня сила
Мене штовхала. Розум загубив.

А з ним кохання. Тішився дочасно.
Здавалось, все зможу, все знайду.
Та це було якесь примарне щастя.
І нічого згадати до ладу.

Я мав жінок. Вони мене любили,
Допоки я був дужий та міцний.
Тепер вони усі мене лишили –
І став я непотрібний і нічий.

– І ти тепер згадав собі про мене?
– Ні... Я завжди про тебе пам'ятав.
– Чому ж ти у житті своїм шаленім
Як я живу – ніколи не спитав?

Я ж не сама була, зі мною діти.
– Я знав, ти доведеш їх до пуття.

– За них ти можеш тільки порадіти...
У кожного із них – своє життя.

Вони тебе завжди за батька мали
І тішились, коли ти приїжджав.
Вони жалю на тебе не тримали.
Та ти на них ніколи не зважав.

– Все ніколи було. Я прагнув жити.
Я все спішив, не знаючи куди.
Я пам'ятав, що є у мене діти,
Та знав і те, що біля них є ти.

– Як ти так жив? – були довкола люди...
Я мав авторитет і повно справ.
– Ти так спішив. Ти так спішив внікуди...
Ти сам себе до нитки обікрав.

Ні друзів, ні дітей, ані родини...
Хто за тобою виронить сльозу?
Лише... Тобою кинуті дружини.
Який про тебе спогад понесуть?

– А знала б ти, як страшно умирати,
Іти в п'ятьму, іти без вороття.
Якби дано людині вибирати,
Я вибрав би життя. Таки життя.

– Молися Богу. – Я не вірю в Бога.
– Перехрестися. – Ні, я комуніст.
– Тоді моя даремна допомога.
Твоє життя вже має інший зміст.

Я подумки з тобою розмовляла,
Ти подумки мені відповідав...
Минала ніч, така байдужа й млява.
Ти був один. І певно, що страждав.

Згасала ніч у тихому бездонні.
Так само пахнув на землі полин.
З тобою я прощалася сьогодні.
Ти був такий самотній. Був один...

Гривастий кінь вже готував свій повід,
Що бранок йому висвітлив чоло.
У небі десь пливла та щира сповідь,
Твоя, якої, власне, не було...

ВЕСНОСПИВИ

ВЕСНО-ЧАРІВНИЦЕ

Явір запитав у весни,
Чи любити можна.
І весна прийшла в мої сни,
Юна і тривожна.
Натрусила смутку мені,
Радості і сміху,
Полонила ночі і дні
І принесла втіху.
Весно-чарівнице,
Не жартуй зі мною.
Весно-чарівнице,
Не смуди мене.
А весна жартує,
А весна чаклує,
Піснею озветься,
Пташкою майне.

Соловей спитав у весни,
Чи вже час співати,
І защебетав з гуцини,
Що не всидиш в хаті.
І покликав дівчину в гай
Щебет солов'їний.
А тепер чи плач, чи співай,
Щоб почув єдиний.
Весно-чарівнице,
Не жартуй зі мною.
Матінко-матусю,
Не свари мене.
Ти ж колись любила,
Ти ж колись кохала,
І сама те знаєш,
Що весна мине.

МІСЯЦЬ КЛИЧЕ ДІВЧИНУ

Місяць – ночі оберіг.
Місяць став на мій поріг.
Стоїть, посміхається
І тихо питається:
– У вас дівка є?
То нехай встає.
– Як би не було?
Дівка на все село.
Я її стережу,
Сон її бережу.
Нехай собі спить,
Нехай щастя снить.
– В таку ніч спати гріх.
Весна ж для всіх.
Хай виходить в садок.
Я нарву їй квіток.
Росяні квіти
Найкращі в світі.
– Вона ще дуже молода.
– То не біда.
Молодість минеться,
А щастя не вернеться.
Нехай гляне на зорі.
На небі – як в морі.
Стільки чудес
Сипле з небес.
Хто впіймає,
Той і має.

З ВЕСНОЮ БУДЕМ ЖИТИ МИ

Весна прокинулась в мені.
Вона і кличе, і нуртує,
І дні нагадує ясні,
І душу втомлену рятує.
Не треба сходити з ума
І над сивинами журитись.
Чого нема – того нема.
Не треба в дзеркало дивитись.
А треба йти у ліс, у гай,
До солов'їв, в таємний шепіт,

Знайти струмок чи водограй,
І шум вітрів, й лелечий клекіт.
Весна довкруг, довкруг життя,
І любиться по-молодому.
Збери найкращі почуття
І з ними вже іди додому.
А потім влітку, восени
Й серед зими... Кому це шкодить?
З весною будем жити ми –
І хай же серце колобродить.

ЛІТО ПАХНЕ СОНЦЕМ І ДОЩЕМ

Я ЛЮБЛЮ ТЕБЕ, ЛІТО

Занедбана літом,
Засипана квітом,
Сиджу в холодочку
І пісню сную.
Якби ж то я вміла,
Якби ж то я сміла,
То я б заспівала
Про весну свою.
Колисані вітром,
Гуртуються хмари,
Готові пролитись
На землю дощем.
Я знову самотня,
Я знову без пари,
І знову зі мною
Мій смуток і щем.
Прости мені, літо,
Замаєне квітом.
Тобі я так рада,
Твій усміх ловлю.
Найкращі світанки,
Ті росяні ранки,
Голубливий вітер
Я серцем люблю.

ДІТИ СПЛЯТЬ

І підкрався вечір до хати,
Задивився у наше вікно.
Не лягла ще натомлена мати,
Тільки діти поснули давно.
І заснула розказана казка,
Котик спить, обгорнувшись хвостом.
Нахиляється мамина ласка
Над дитячим кожнісіньким сном.
Сни страшні, і печаль, і тривогу
Відведе материнська рука.

Діти сплять, мати молиться Богу.
Ангелятко вже спить в рушниках.
Ніч і місяць, і приспані зорі,
І роса під вікном на квітках...
Вітер спить. Так тихенько надворі.
Сон заснув на вербових гілках.

КОСИЛИ ЯЧМЕНІ

Тоді косили ячмені.
Дзвеніли виклепані коси.
Стебло лягало на покоси –
І було боляче мені.
А з неба сяялось тепло,
І тішилося сонцем птаство.
Земля усе своє багатство
Складала людям у зело.
А вітер був такий пахкий,
Настояний на пишнотрав'ї,
Він припадав, він обнімав їх
І далі линув у віки.
Село із пахом полину
Горнулося в садки вишневі
І тихо кликало у невідь,
У незбагненну таїну.
Скидалась риба у ставку.
Така безмеж ясного літа.
І лагідь, сонцем обігріта,
На землю хлюпала п'янку.
У день такий минає все.
Які там прикрощі та біди?
І косарям смачні обіди
Жіноцтво прибране несе.

У ПЕРЕДГРОЗЗИ

Десь грім гримів, і грізні блискавиці
Нам сповіщали: наплива гроза.
І хмари, наче перелітні птиці,
Вже фарбували в темне небеса.
З стихією угоду не підпишеш.
Вона не обійде, не обмине.

Була така невиспівана тиша,
І виспівати кликала мене.
І я почула полохливу птаху,
Вона була безсила і мала.
Вона кричала з розпачу і страху.
А чим я їй допомогти могла?
А може тут десь зовсім недалечко,
В гушавині, серед пахучих м'ят
Її гойдалось плекане гніздечко,
А в ньому кілька діток-пташенят.
Отак і ми. У тихім передгроззі
Чекаємо наближення грози.
І мліє серце у якійсь тривозі,
Боїться неминучої сльози.

ОСІННІ БАРВИ

ЩЕ ОДНА ОСІНЬ

Осінь...
Ти така нереально справдешня.
Осінь...
Ти сумна і якась нетутешня.
Звідки ти прийшла?
Як ти нас знайшла?
Ти з якої планети?
Вже сумують поети –
Ще зоря їм твоя не зійшла.

Осінь...
Це тобі моя пісня квіткава.
Осінь...
Кожен раз ти така загадкова.
В кольори твої
Вбралися гаї.
Хтось вже вірші римує,
Хтось тебе вже малює.
Ти приходиш до нас, як обнова.

І птахи перелітні
По-осінньому літні,
Та вже мусять летіти –
Закінчилося літо.
І холонуть вже роси,
Бо прийшла до нас осінь.
Осене,
Чи тобі їх не жаль?
В просині
Поведе їх вожак.
Де польоту межа,
Він те знає.
Деся країна чужа
Їх чекає.
І летить сумно клин.
Він такий не один.
У холодних вітрах
Їхній стелиться шлях.

І прощається птах
З рідним краєм.
Осене,
Чи тобі їх не жаль?..

Знову осінь сумна
Зупинилась край мого вікна.
Заглядає у шибку,
Замерзлими пальцями стукає.
Я вікно відчиню
І впущу її, тиху й сумну,
І її самоту прожену,
Хай вона мою пісню послухає.
Бо вона, як і ми,
Вже боїться морозів зими.
Бо і їй, як і нам,
Не коритися білим снігам.
І заплаче дощами,
І загужить вітрами,
Ти не йди від нас, осене,
З золотавими косами.
Залишайся ще з нами.

ХАЙ БУДЕ ОСІНЬ
За руку літо привело
Так рано осінь.
Кудись поділося тепло
І неба просинь.
Пташиний довгий переліт.
Де ж літня спека?
Її поніс з собою в світ
Старий лелека.
А за вікном вже зацвіли
Осінні квіти.
Ти їх до серця притули,
Аби зігріти.
Ті квіти просто нам
Подарувала.
Якби могла то я б її
Намалювала.

Відсвяткувало вже село
Свої обжинки.
Дарує осінь нам тепло
І смуток жінки.
Воно ще гріє, не пече,
Таке дбайливе.
Торкнула осінь за плече –
І я щаслива.
Вже натомилася земля,
Спочити хоче.
Її лиш вітер звеселя,
Ще дощ не мочить.
Ти зачиняй скоріш вікно.
Холодні ранки.
Чи господиня, чи давно
Вже може й бранка.
Лише торкнулася дерев –
Її змінила барви.
Сумує добрий львівський лев.
Прийміть як дар ви
Ті золотаві килими
І довгі ночі.
Хай буде осінь, бо зими
Я так не хочу.
Писати, осене, тобі
Я не втомлюся.
До тебе в радості й журбі
Я прихилося.
Тебе я, осене, люблю
У древнім Львові.
Та не зривай так без жалю
Листки кленові.

ЗАЧИНЮ ВІКНО

Я подзвонила товарищці. Ми з нею бачимось не часто, та зате ми любимо довго розмовляти по телефону. От і зараз... Говоримо про те, про се, нарікаємо на ціни, трохи пльоткуємо. Нарешті я кажу:
– Знаєш, піду-но я спати. Так спати хочеться, аж

очі злипаються. Я всю ніч не спала.
– Щось писала?
– Ні. Я розмовляла з осінню.
– З ким розмовляла?
– З осінню.
– І... Що?
– Нічого. Вона блукала по холодному місту і їй було сумно.
– А звідки ти знаєш, що їй було сумно?
– Знаю. Вона казала.
– А як же ж вона тобі про те казала?
– Осінь знає, що я її не бачу, але вона знає й те, що я її чую. То й озивається... То шурхотом опалого листя, то вітром, то дощем. Я відчинила вікно – а вона хлюпнула мені цілу пригорщу дощу. Я й зачинила. Пустує осінь. Та їй однак сумно.
– А чому ж їй сумно?
– Бо вже незабаром прийде зима, а осінь мусить вже йти від нас. А вона не хоче. Ми з нею обидві не хочемо зими. Та що поробиш? Це не відворотне, як доля.
Товаришка трохи заскочена. Хоча мої товаришки вже нічому не дивуються. Та все ж...
– То йди, поспи трошки. Тільки позачиняй вікна, бо осінь знову спати не дасть.
– Зачиню. Нехай осінь посумує наодинці.

ПОЛОТНА

ТУЖИЛА ЖІНКА

Ніч-татарка в запиналі темнім
Понад морем ходить і голосить,
І сльозами доливає воду.
Заломивши руки в плачі ревнім,
Молиться своєму Богу й просить,
Щоб сини вернулися з походу.
Втратила її молитва силу
І нікого сльози не проймають.
І нікому жаль її не вадить.
Як вона благала, як просила!
Та боги либонь серцець не мають.
Хто їй що порадить? Хто розрадить?
Чотирьох синів вона родила.
Чотирьох! І ні одної доні.
Виростила дужими й міцними.
А тепер прийшла лиха година.
Хто тепер їй стане в обороні?
Між татарок ще й пишалась ними.
Що ті доньки і чого вартують?
От батирі – то для хана втіха.
А для хана – значить, для Алаха.
Де ж татарки ті? Невже не чують,
Що вона втрачає глузд від лиха?
Чи від лиха, чи, либонь, від страху...
Зате вгодила хану і Алаху.
А ті татарки, що синів не мали,
Втішалися тепер з її бахвальства,
І з її лиха, і її біди.
У них були доньки і була надія,
Що будуть мати ще колись і внуків.
Вона ж тепер не матиме нікого...
У похід покликано батирів.
Чотирьох в дорогу проводжала.
І сльозами облила стремена,
І сльозами пилюгу прибила.
А сини сварилися на неї,
Щоб ганьби їм мати не робила.

Як благала, як вона просила,
Щоб їй хоч одного залишили.
Та її, ту нерозумну жінку,
Вигнали і дуже насварили,
Щоб не лізла в чоловічі справи.
Ханові була потрібна сила.
Хто б зважав на материнські сльози?
Всіх синів однаково любила,
Та молодший був їй наймиліший.
Він не надавався до походів.
Він пісні складав і дивні вірші,
Все про свою милу на Іллю,
Про її небесносяйну вроду.
От якби вернувся із походу,
То сказав би дівчині «люблю».
Ні, не встиг. А от чи встигне ще?
Чує серце матері: не встигне.
Кров у жилах не тече, а стигне,
А в душі такий скорботний щем.
Так їй ще ніколи не було.
Захистила б, відвела б руками
Гостру шаблю від своїх дітей.
Знала, вони б'ються з козаками.
Не хотіла думати про те,
Думалось само. Така печаль
Огортала материнську душу.
«Мушу я біду відвести, мушу».
Та безсилий був той ревний жаль.
Так їй ще не млілося ніколи.
У душі такий полин гіркий.
І прокляття слала козакові,
Хоч не знала, хто він і такий.

І білий ангел на яснім крилі
З іншої релігії та віри
До жінки опустився на землі,
Що ламала руки у зневірі.
У нього погляд добрий і ясний,
А очі, повні співчуття й знетями.
– Ти хочеш знати, де твої сини?
Я розкажу невітшними устами.
– Ні-ні, не треба, не кажи, мовчи.

Тобі однак я вірити не хочу.
Чому до мене прилетів вночі?
Чом прилетів, некликаний пророче?
Я знаю, звістку ти приніс страшну
З чужих степів, з чужого небокраю.
Лети собі, залиш мене одну.
Що ти хотів сказати, те я знаю.
Ну дай мені повірити хоч мить,
Що хоч один повернеться додому.
Чи знаєш, як душа моя болить?
Несу на серці незбориму втому.
– Сама себе, о жінко, не дури.
Ти знаєш те, що я хотів сказати.
– Нічого не кажи, не говори.
Чи знаєш ти, як гірко плаче мати?
– Чи знала ти, куди вони ішли?
– Не знала. А навіщо б мала знати?
Це справи чоловічі, а жінки
Молитися лиш мали і чекати.
– Чи чула ти хоч щось про Україну?
– Гьяурський край. Багатий і страшний.
Там не один батир в бою загинув.
Либонь, туди й пішли мої сини.
На мить замовкла у бентежнім сумі.
І мов забула про синів своїх.
– Але які там родяться красуні!
На ринку в Кафі бачила я їх.
Їх продавали. Дорого цінили.
Ми думали одну й собі придбати
Для послуг і найстаршому для втіхи.
Та крам був не по наших гаманцях.
Занадто дорогі були красуні.
Але ціни своєї вартували.
Та тільки дуже всі були сумні,
Заплакані – аж жаль було дивитись.
Лише одна так весело сміялась
І говорила голосно та дзвінко:
– Свого напасника я впершу ж ніч уб'ю.
Уб'ю чи задушу – я ще не знаю.
І так сміялась, аж лящало в вухах.
Нам переклали ті її слова.
І стало лячно. Хто б таку купив?

І раптом дивом вирвалась одна.
Голісінька, з розпущеним волоссям.
І як їй тільки вирватись вдалося?
Либонь, була найкращою вона.
Їх пильнували, бо то був бакшиш.
І не малий. А тут, мов остовпіли,
Не мов поворухнутися не сміли,
Стояли тільки і дивились лиш.
Ну, ми були немов би глядачі.
Але стояли і наглядачі.
Всі – ані руш. Немов закам'яніли,
Мов до кінця так і не зрозуміли,
Що здобич вислизає. А вона
До моря бігла, як богиня зваби.
Ой, хоч би хто красуні не завадив.
Вона, либонь, така була одна.
До моря бігла, начебто до волі.
Що ближче море, тим вона прудкіша.
Що ближче море, тим була гарніша.
І повнілись жагою перса голі.
Ось-ось... Добігла! В морі – як на волі.
І хвилі прийняли у свої води.
І море застогнало, бо й воно
Не зустрічало ще такої вроди.
Так, як і ті, що тутечки стояли.
Це мить була. А потім закричали
Наглядачі. Але було вже пізно.
Над нею море зашуміло грізно,
Боронячи свій найцінніший скарб.
Сказав їй ангел: - Подивись у небо.
Чи бачиш ти оту хмаринку білу?
То не хмаринка там. То дівка-бранка
З неволі повертається додому.
Вже скільки літ не може повернутись,
Така нелегка випала їй доля.
Та ти того не зможеш осягнути,
Бо ти не знаєш, що таке неволя.
– Зате я знаю, що таке сини.
Сини – батир, о, то не дівчата.
Як гарно їх з походу зустрічати.
І як же потім важко їх втрачати
І знати, що не вернуться вони.

І плакала, й ридала сива мати,
Луною озивалась далина.
– Чому ж не вчила їх, що убивати –
Не справа честі, а ганьба страшна.
– Вони своїх ніколи не вбивали.
Але ж гьяура вбити – то святе.
І хан не раз їм дякував за те.
– Хіба ж гьяури матерів не мали?
Чи їхні матері отак не плачуть?
Чи їхнім дітям серце не болить?
Гьяури ті козачу мають вдачу
І вміють свою землю боронить.
Чужих синів навчи,
Коли своїх не маєш:
Хто піднімає меч,
Той гине від меча.
Яка сльоза на смак,
Ти добре вже те знаєш.
Так і комусь болить
Його гірка печаль.
Твої сини ішли
В похід на Україну,
Бо так вже повелось,
Велося з року в рік.
Лишали по собі
Пожарища й руїну.
Козацька шабля їм
Укоротила вік.
– Ой, не кажи про те,
Не рань мою ти душу,
Бо так вона болить,
Бо так вона пече.
– Казати б не хотів,
Але запевне мушу,
Бо в боротьбі страшній
Червона кров тече.
Ви можете спинить
Потоки тієї крові.
І прийде благодать,
Настане мир для всіх.
У матерів серця
Не з криці, а з любові.

Навчіть своїх синів,
Що убивати – гріх.

Полинув ангел у ясні простори.
Здалека вітер пахощі приніс...
Хто міг збагнути материнське горе?
Тужила жінка. Їй забракло сліз...
А поряд тихо море хлюпотіло.
Воно багато знало таємниць,
Та розказати людям не хотіло.
А світ ще спав у мареві зірниць...

КАЗКА ПРО ЛЮБОВ

Була тоді я молода
І вірила в безгрішність світу.
Спливали дні, немов вода,
І повно скрізь було блакиту.
Тоді я вірила в любов,
На все життя, одну-єдину.
І серпанковий дощ ішов,
І день голубив тополину.
І ранок виплітав гніздо
У мене на вікні з барвінку,
Не міг затьмарити ніхто
Мою дівочу веселинку.
І хлопець був уже таки.
Любив мене, як власну душу.
І я тепер зізнатись мушу,
Його любила. Рушники
Вже вишивала. Восени
Чекали старостів до хати.
І тішилась, й журилась мати,
І дивувались ясени.
Мені ж і горе – не біда.
Була привітна та ласкава.
У дзеркала все заглядала:
Чи буду гарна молода.
Та якось бабище одна

До нас здалека прибулилась.
Худа, старезна і страшна,
Хай Бог боронить, щоб приснилась.
Мене угледіла вона
І вже за мною пантрувала,
А я тікала від вікна,
Чомусь тремтіла і ховалась.
Була налякана й бліда,
Аж моя мати здивувалась.
– Та що з тобою? Чи біда
Якась тобі навіщувалась?
– Не знаю, мамо, так боюсь
Тієї бабищи страшної.
Крізь вікна дивиться за мною
І посміхається чомусь.
– Перехрестись. Пусте, дитино.
Свої страхи перебори
І винеси старій хлібину,
Любенько так заговори –
І все минеться. Миску страви
Ще винеси. І молока.
Не був до неї світ ласкавий.
Ти думаєш, вона така
З своєї волі? Добре било
Її знівечене життя.
І бачиш, з неї що зробило?
Бабуся гідна співчуття.
Іди і винеси їй їсти.
– Ні вже, матусю, ви самі.
Нехай би вже на іншій місці
Собі сиділа. Боже мій,
Яка вона гидка й страшнезна!
– Ну добре, добре вже, не йди.
Хай все лихе з водою счезне.
Щоб не наклікала біди.
І мати вийшла із світлиці,
Взяла що треба – і надвір.
Стара дивилась, як вовчиця,
І шкірилась, як дикий звір.
Скоренько віддала їй все
І вже хотіла повертатись.
Стара спинила: – Донька де?

Чому не хоче привітатись?
– Вона нездужає. – Пусте.
Чому не вчиш свою ти дівку –
Хай добра й лагідна росте –
Не вчиш до старших пошанівку?
– Вона... – хай вийде. Їй скажи,
Що бачити її я хочу.
Від злих очей не бережи –
Не вбережеш. Їй напороочу
Дівочу долю. Хай вона
Її собі запам'ятає.
Хай не тікає від вікна.
Хай вийде й бабу привітає.
А я вже їй поворожу...
Те, що було, і те, що буде, –
Усе їй чисто розкажу.
Що знаю я, не знають люди.
– А ворожити, бабо, гріх.
Не можна, кажуть, ворожити.
– Хіба ж це гріх? Це просто сміх.
З таким гріхом ще можна жити.
А з старістю то зле. Гай-гай!..
То вже таки біда справдешня.
– Чи ви, бабусю, не тутешня?
– Ні, не тутешня. Не питай
Мене лишень про мої роки.
Світ дивовижний і широкий...
Та й не повіриш, як скажу.
А хочеш, я поворожу?
Все, що було, і все, що буде,
Тобі розкажу без брехні.
Не те, що інші виплітають
Таке, про що й самі не знають.
Я не така ворожка, ні.
– Яке моє вже ворожіння!
Моє минулося давно.
Вже треба дбати про спасіння
Душі своєї. Вже вікно
Мені на той світ відчиняють.
А я дивлюся і не знаю,
Чи вірити, що легко так
Моє життя бігцем пробігло.

Якби я навіть закричала,
Не зупинить той біг ніяк.
– Та що тобі! Ще твої роки
Не для плачу, не для журби.
Надію тільки не губи,
Бо ти ще матимеш мороки.
– Мене лякаєте, бабусю.
Хоч я вже ніби й не боюся
Нічого в світі. Та біди
Ніхто не хоче. Відведи,
О Боже, від дочки моєї.
– Не відведе. Як цвіт лілеї...
Поклич її, мерщій поклич.
Серед тутешніх всіх облич
Лише її запам'ятала.
– Боюся, щоб чого не сталось...
– Боятись треба. Так... Авжеж...
Хоч бережи – не вбережеш...
Я її доля, я – чума
Як не покличеш, то сама
Я увійду у твою хату.
Якщо не вдень, то уночі.
Я вмію двері відчинити,
Що не потрібні і ключі.
– Ой, лелечко! Що ж тепер буде!
– Що я намислила сама,
Від того захисту нема,
Безсилі проти мене люди.
Тут мати шастьнула у сні.
На засув двері зачинила,
Хрестом їх тричі осінила,
Хрестила вікна й на коліна
Упала перед образами.
– О, Боже, змилуйся над нами.
І прonesи, і відведи,
І захисти нас від біди.
Аж я злякалась. – Боже милий!
Матусю, матінко моя!
Що трапилось? І мліла я,
І тратила останні сили.
– Не сталось поки ще нічого.
І маю я надію в Бога,

Що і не станеться. Молись,
Моя дитино, щоб колись
Чи може завтра, чи сьогодні
Бог витягнув тебе з безодні.
Не ремствуй і йому корись.
Обидві ми чогось боялись,
Хоч і не знали до ладу,
Чого боятися нам треба.
Надія вся була на небо,
Що відведе від нас біду.
А небеса собі сміялись...
Ми врешті-решт таки послули.
Не бачили того й не чули,
Як чарівниця зло своє,
Як і намислила, вчинила.
Як вона двері відчинила,
Ніхто не відав. На мое
Лице химера спокусилась.
На ранок з мене вже зробилась
Старезна бабище страшна,
Як перед тим була вона,
Бодай нікому і не снилась.
Видасть, замало я молилась.
Прокинулась найперше мати.
Мене побачила – і в крик.
Від мене й сон відразу зник –
Так я злякалась того крику.
Та всю біду свою велику
Я ще не встигла розпізнати.
Посеред хати мама билась.
О доле, доленько моя!
Я спершу навіть розгубилась.
Аж потім все збагнула я,
Коли в люстерко подивилась.
І впала, наче не жива.
Чи треба ще якісь слова,
Щоб наше горе описати?
Знетямлено ридала мати.
Упала перед образами
І заливалася сльозами.
О Боже, змилуйся над нами.
Аж я за матір вже злякалась.

Сама від себе відрікалась.
Пропала молодість моя.
То я була чи вже й не я?
А здалеку вона сміялась
Вже сміхом й голосом моїм.
Я вже тепер не розповім,
Які страждання я терпіла.
Сиділа в хаті під замком,
Нікого бачить не хотіла.
І не торкалася до тіла,
Що було явно не моє.
Та що поробиш? Так вже є.
А мій Іванко дивувався:
Де я поділася? Куди?
Він загубив мої сліди,
Питати в матері стидався,
Та мусив. Боже, відведи
Від кожного такі напасті.
Могла б нізащо я пропасти –
В такому розпачі була.
Та мати Божа вберегла
І не дала накласти руки,
Подвоївши пекельні муки,
Від мене гріх цей відвела.
Іванка ж бачити свого
Я не могла, хоч так хотіла.
За ним голубкою б злетіла.
З вікна лиш бачила його.
Якби він знав! Якби він знав!
А може краще хай не знає?
Мене б однак він не впізнав.
Хай іншу пару вже шукає,
Бо я вже пара не його.
І плакала. Вже й не молилась.
Бо що молитися дарма?
Вже може й Бога там нема,
На небесах отих байдужих?
За що мене він покарав?
Хто в мене молодість украв?
Я мучилась й страждала дуже,
У самоті, як в клітці, билась.
Я тратила останню віру.

Робилася подібна звіру.
Я б йшла у нетрі, у ліси.
Та мати ревно пильнувала,
Як йшла кудись, то зачиняла
Мене у хаті. Пронеси
Таке тяжке пекельне лихо.
Сиділа я смиренно, тихо
Й чекала, все на щось чекала.
Я не кляла, не нарікала.
А мама все кудись ходила,
Надія десь її водила:
По знахарях, монастирях.
Змарніла – аж дивитись страх.
І напувала, і кропила
Мене свяченою водою.
Не помагало. Й не pomoже.
За що мене карасш, Боже?
Вже краще вмерти молодію
Та гарною. Зійдуться люди...
І мук пекельних вже не буде.
І пошкодують, і поплачуть,
Кого чим скривдила, пробачать...
І все. І свято, і твій будень –
Могила темна і сира.
Хто це сказав: «Ще не пора»?
Пори моєї вже й не буде...
Хто підказав, не знаю я,
Та мати, страдниця моя,
Пішла до діда на Волині.
Його я згадую ще й нині.
То був кремезний, древній дід.
Він мудрий був і знав цей світ.
Його я згадую й молюсь,
А часом і слізьми заллюсь,
За упокій чи за здоров'я –
Йї сама не знаю. Бог те знає,
Що молитви мої приймає.
Той дід сказав: - Складна то справа.
Бо чарівниця та лукава
Живе на світі вже не вік,
А певно три або й чотири.
І молитви, і слези щирі

Від її чарів вже не лік.
Отак негідниця й живе.
Коли життя її минає,
Вона мерщій його міняє
На чесь юне і нове.
У неї тіло молоде,
І голос, і лице звабливе.
Отак живе собі щасливо.
Гляди, ще й парубка зведе.
– То що робити? Що ж робити?
Чи порятунку вже нема?
– Не побивайтеся дарма.
Скажіть... Чи міг би полюбити
Хтось вашу доню отаку,
В її теперішній подобі?
Любов гарячу і палку
У противагу буйній зlobі.
Єдиний щирий поцілунок –
Ось доньки вашої рятунок.
– Не знаю... Хлопець в неї є,
Але у кожного своє...
Та після того, як це сталось...
Чи щось в душі його зосталось?..
Ой, горе, горенько моє!
– Чи бачив він її таку?
– Не бачив. Донька не схотіла.
Вона зреклася свого тіла
Й сидить самотньо у кутку.
– Його, – сказав статечний дід,
– До мене якось приведіть.
Я запитати в нього мушу,
Чи тіло любить він, чи душу
Своєї дівчини. Ідіть.
До мене хлопця приведіть,
Йому нічого не сказавши.
Бо так залишиться назавше.
А доньку рятувати слід.

Іванка мати уникала.
Тепер сама його шукала.
Її побачив, зупинився

І її низенько поклонивсь
І став за дівчину питати.
Та що могла сказати мати?
– Не здужає, – сказала тихо.
– Спіткало нас, мій сину, лихо.
І тут згадала засторогу:
Не говорити, щоб нічого.
– Чи можу я зайти до неї,
До нареченої своєї?
– Зайдеш. Опісля. Спершу мусиш
Зі мною їхати на Волинь
До діда-знахаря. Ще вкусиш
І вип'єш свій гіркий полин.
А хлопець вже не дивувався.
Він не на жарт перелякався.
– Мені її побачить слід.
До чого тут якийсь там дід?
– Так треба, сину. І сплакнула.
У сльози тугу загорнула.

У діда в хаті пахло зіллям.
І уродинами, й весіллям,
І ще таким, що й не сказати.
І люди йшли до його хати.
Хтось хоче зілля-привороту,
Хтось хоче вигнати хвороту,
Хтось хоче милому принади,
А хтось шука собі розради.
Іванко став перед порогом.
– Чи він відьмак? Чи в згоді з Богом?
– Заходь, Іванку, в нас біда.
Про діда й думати шкода.
Мені він доньку порятує.
А Бог все бачить, Бог все чує.
То гріх не наш, то гріх чужий,
Того, хто взяв таке на душу.
Я рятувати доньку мушу,
А ти, як любиш, поможи.
Ти діда, хлопче, не лякайся.
У всьому перед ним покайся.
– У чому каються мені?

Я пережив таке в ті дні...
Й переступив поріг до хати.
За ним зчорніла з горя мати.
На них дід пильно подивився,
А потім довго так молився.
Тоді сказав спроквола, тихо:
– Я пам'ятаю ваше лихо.
Ти любиш дівчину свою?
– Як душу, як життя, як небо.
– Тоді під силу це для тебе.
Уважно слухай річ мою.
Коли прийдеш до неї ти,
То спробуй погляд відвести.
Її душа в чужому тілі.
Ти доведи тепер на ділі,
Що любиш дівчину свою.
Ти не дивись на її вроду.
Хай все нечисте йде у воду.
Цілуй її. Твій поцілунок –
Єдиний дівчині рятуюнок.
І стане знов вона твоя,
Така, якою її знаєш.
А те, чого ти не здолаєш,
Молитвою здолаю я.
Ось тобі хрестик – оберіг.
Нехай тебе минає лихо.
Роби все виважено, тихо.
Якби я міг, якби я міг...
Без тебе тут не обійдеться.
Її життя в твоїх руках,
В твоїх устах, в твоїх думках,
В твоєму люблячому серці.

Я заплакана сиділа,
Без молитви, без думок,
Бо нема нікому діла
До душі моєї й тіла.
Раптом повернувся замок.
Хто там йде? Напевно, мати.
Хто ще може там іти?
У моєї самоти

Треба дозволу спитати.
Раптом глип – а на порозі...
Боже милий, світе мій!
Переляк і ревні сльози,
В горлі крик застряг німий.
Не дивитись, не дивитись.
Ну навіщо він прийшов?
Посміятись? Поглумитись?..
Що тепер його любов?..
А Іванко... Боже правий,
Чи ж таке в житті бува?
Від порога та до лави –
Аж чманіла голова.
Перед ним його кохана,
Та, яку він знав колись,
Найдорожча і жадана.
Він на неї не дививсь.
То було його кохання.
Він не бачив перемін.
То була неділя рання,
Десь до церкви кликав дзвін.
Цілував він так шалено
Мої руки і уста.
І спадала луда з мене,
Й поверталися літа.
А Іванко, мов не бачив
Ні потворства, ні біди.
Тільки бачив, як я плачу.
– Боже, Боже, відведи.
– Ти моя, моя навіки.
Мати плакала і я.
– Ні чаклунство, ані ліки,
Помогла любов твоя.
А здалека... Ні, не сниться,
Не вигадувала я,
Десь кричала чарівниця,
Люта кривдниця моя.
Йшлося їй, либонь, до скону.
Я ж була, як і колись...
– Дайте, матінко, ікону.
Ти, Іванку, теж молись.
Здобули ми перемогу,

День такий для нас прийшов.
 То помолимося ж Богу
 І за диво, й за любов.
 А Іванко, мов не знає,
 Що причетний тут і він.
 В піднебессі десь лунає
 Голосний церковний дзвін.

ЗМІСТ

СЛОВО ВІД АВТОРА, СЛОВО ПРО АВТОРА	3
ДО ВАС ОЗВУСЯ ПІСНЕЮ ЧИ СЛОВОМ:	
Гіркі слова, народе, не тобі	8
Я вам пісню свою передам	9
Тим, хто причетний до Голодомору	10
НАСТРОЄВІ ЗАМАЛЬОВКИ:	
Повертайся, музо	13
Зняти б завісу	13
Хочу бути	14
Журавлиха	14
Срібне павутиння	15
Пробую міркувати (знаю, що грішу)	16
А соловейко тьохкав на калині	18
Пройдися по землі босоніж	19
Може Богом будемо пробачені	19
ДИТЯЧІ ГОЛОСИ:	
Принци і принцеси	21
Намалюй сонечко	22
Абетка	23
РОЗБУДИ ПОВІНЬ (АКВАРЕЛІ ДУШІ):	
Неповторна мить	36
Чекай і не чекай мене	36
Любов, що мріялась між нами	37
Самотність в кожного своя	38
Некликаний	38
Пропливали світанки сумні	39
То дарма	40
Я його покличу	40
Вір лиш мені	41
В зоряному плесі	42
Якщо колись	42
Хай буде – як буде	43
Смуток скрипаля	44
Так і не зміг (розповідь одного старшого чоловіка)	46

Ти якось жив не так	46
Не нарікаю	47
Не та	47
Коли бракує слів	48
Буває й так	49
Було колись, а згадую тепер	49
Я чекала дзвінка	51

З СУМНИХ МЕЛОДІЙ:

Мушкетерам – хлопцям з нашого інтернату (світлої пам'яті)	52
А ти один (сповідь, якої не було)	52

ВЕСНОСПИВИ:

Весно-чарівнице	56
Місяць кличе дівчину	57
З весною будем жити ми	57

ЛІТО ПАХНЕ СОНЦЕМ І ДОЩЕМ:

Я люблю тебе, літо	59
Діти сплять	59
Косили ячмені	60
У передгроззі	60

ОСІННІ БАРВИ:

Ще одна осінь	62
Хай буде осінь	63
Зачиню вікно	64

ПОЛОТНА:

Тужила жінка	66
Казка про любов	71